

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตามความคิดเห็นของ คณะกรรมการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาล กลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 6 ซึ่งผู้วิจัยได้ ศึกษาจากตำรา เอกสาร ทฤษฎี และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การจัดการศึกษา
 - 1.1 ความหมายของการจัดการศึกษา
 - 1.2 ความสำคัญของการจัดการศึกษา
 - 1.3 การจัดการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล
 - 1.4 แนวคิดการจัดการศึกษา
2. แนวคิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
 - 2.1 ความหมายและความสำคัญของการมีส่วนร่วม
 - 2.2 ความหมายและรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
 - 2.3 ความหมายและความสำคัญของการจัดการศึกษา
 - 2.4 แนวคิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
 - 3.1 ด้านวิชาการ
 - 3.2 ด้านงบประมาณ
 - 3.3 ด้านการบริหารงานบุคคล
 - 3.4 ด้านสัมพันธ์ชุมชน
 - 3.5 ด้านอาคารสถานที่
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การจัดการศึกษา

1. ความหมายของการจัดการศึกษา

กิตติ ลีเมอภิชาติ (2548, หน้า 16) กล่าวว่า การจัดการศึกษา หมายถึง กลยุทธ์ หรือวิธีการบริหารจัดการให้องค์กรมีความรู้ เก็บสะสมความรู้ สร้างกลไก จัดบรรยากาศ เวที/พื้นที่ ให้มีการแลกเปลี่ยน ส่งต่อ ถ่ายเท ถ่ายทอดความรู้ ให้กับบุคลากร/หน่วยงานในองค์กร นำความรู้ จากภายนอกเข้ามาปรับใช้ในองค์กร และบุคลากรสามารถเข้าถึงความรู้ขององค์กร ได้ง่ายและสะดวก

สถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา (2548, หน้า 2) กล่าวว่า การจัดการศึกษา หมายถึง การรวบรวมความรู้ที่เน้นการปฏิบัติ ซึ่งเกิดจากประสบการณ์การทำงาน จากทัศนคติ และพฤติกรรมการทำงานของแต่ละบุคคลในองค์กร ซึ่งปฏิบัติงานในเรื่องเดียวกันหรือทีมงาน ทีมเดียวกัน แล้วมีการจัดการให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้

บุญดี บุญญาภิจ, และคนอื่น ๆ (2549, หน้า 23) กล่าวว่า การจัดการศึกษา หมายถึง กระบวนการในการนำความรู้ที่มีอยู่ หรือเรียนรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร โดยผ่าน กระบวนการต่าง ๆ เช่น การสร้าง รวบรวม แลกเปลี่ยน และใช้ความรู้

ปรัชญา เวสารัชช์ (2555ก, หน้า 7) กล่าวว่า การจัดการศึกษา หมายถึง การจัดการ ศึกษาเป็นกระบวนการที่มีองค์ประกอบหลายประการ เพื่อสามารถนำไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนาในการพัฒนาคุณภาพมนุษย์

ผดุงชัย ภูพัฒน์ (2555, หน้า 7) กล่าวว่า การจัดการศึกษา หมายถึง พัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถเสริมสร้างสติปัญญาเป็นแนวทางในการเลี้ยงชีพที่สุจริต และเป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพของประเทศชาติ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้าน

แมคควอด, และเรเนอร์ด (Marquardt, & Reynolds, 1994, p.219) กล่าวว่า การจัดการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการข้อมูล สารสนเทศ ความรู้ที่จำเป็น สำหรับองค์กรที่ได้จากการแสวงหา แล้วนำมาสร้างเป็นความรู้ขององค์กร และการเก็บรักษาไว้ให้ทุกคนได้เข้าถึงความรู้ ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

แทรป (Trapp, 1999, p.78) กล่าวว่า การจัดการศึกษา หมายถึง เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วย งานต่าง ๆ จำนวนมาก ซึ่งก็มีการบริหารจัดการในลักษณะบูรณาการ เพื่อก่อให้เกิดคุณประโยชน์ที่คาดหวังไว้ การจัดการความรู้จึงเป็นแนวคิดองค์รวมที่บริหารจัดการทรัพยากรที่เป็นความรู้ในองค์กร

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษา หมายถึง กระบวนการอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับการประมวล ข้อมูล สารสนเทศต่างๆภายในองค์กร ตลอดจนประสบการณ์ของบุคคลเพื่อสร้างเป็นความรู้ หรือนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อนำความรู้ที่มีมาประยุกต์ไปใช้ในการปฏิบัติงานทั้งภายในและนอก องค์กร

2. ความสำคัญของการจัดการศึกษา

ประพันธ์ ผาสุขยัต (2545, หน้า 19) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาไว้ว่า จะต้องปรับเปลี่ยนองค์กรอย่างไร เพื่อให้ได้มาซึ่งโครงสร้างองค์กรที่แบนราบ (flat) ไม่สลับซับซ้อนไม่มีลำดับชั้นมากมาย เป็นองค์กรที่มีความยืดหยุ่น (flexible) เป็นการบริหารงานโดยผ่านกระบวนการ (process) อาศัยการทำงานแบบร่วมกันเป็นทีม แทนการบริหารงานแบบดั้งเดิมที่เน้นการดำเนินงานตามสายงาน (function) เป็นหลัก ทำอย่างไรผู้บริหารถึงจะเข้าใจว่าระบบขององค์กรโดยแท้จริงแล้วเป็นระบบที่มีชีวิต เป็นระบบที่เปิด (open system) ที่จำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา เป็นระบบที่จริง ๆ แล้วไม่อาจเขียนแทนได้ด้วยผังการไหลของงาน (flowchart) หรือถ่ายทอดทุกอย่างผ่านคู่มือการดำเนินงาน (procedure) หากแต่ว่าเป็นระบบที่ประกอบด้วยชีวิตจิตวิญญาณ ความรู้สึก ความสัมพันธ์ระหว่างกันที่มีอาจถ่ายทอดออกเป็นตัวหนังสือหรือเขียนออกมาอยู่ในรูปแบบของเอกสารได้ทั้งหมด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 3-4) กล่าวว่า การจัดการศึกษามีความสำคัญ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาเป็นการลงทุนที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์แต่ละคน เป็นการลงทุนเพื่อให้คนอยู่รอดและสังคมพัฒนา การจัดการศึกษาส่งผลกระทบ และมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม วิทยาการและเทคโนโลยีที่จำเป็นในการทำงานและการใช้ชีวิต
2. การจัดการศึกษา เป็นการให้ช่องทางการเรียนรู้และการรับรู้แก่บุคคลมากขึ้น ในยุคการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ของโลก ที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และเทคโนโลยีด้านการสื่อสารใหม่ๆ
3. การจัดการศึกษา เป็นภารกิจที่ต้องใช้ทรัพยากร (คน เงิน อุปกรณ์ เทคโนโลยี) สนับสนุนเป็นจำนวนมาก เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ตามความต้องการของสังคมที่กำหนด เป้าประสงค์ไว้ร่วมกัน โดยใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ
4. การจัดการศึกษา ต้องการให้คนที่ได้รับการฝึกฝนเฉพาะด้าน ได้มีความรู้และความเข้าใจ ความชำนาญ มาดูแลรับผิดชอบการจัดการศึกษาไม่ว่าจะเป็นด้านการสอน การบริหารหรือการสนับสนุน บุคลากรด้านการจัดการศึกษาต้องเป็นมืออาชีพ
5. โลกยุคปัจจุบันก้าวสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ เข้าสู่เศรษฐกิจฐานความรู้ ความรู้เป็นเครื่องมือที่จำเป็นที่ขาดไม่ได้ การจัดการศึกษาจะส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ ช่วยแก้ปัญหาสังคมและพัฒนาสังคมอย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นพลังสำคัญสำหรับการอยู่รอดและการพัฒนาของบุคคล สังคมและประเทศชาติโดยรวม

อัญชลี โปธิ์ทอง (2545, หน้า 87) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาไม่ว่าจะเป็นการจัดการศึกษาในระบบ การจัดการศึกษานอกระบบ และการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย มีความสำคัญต่อบุคคลเพราะช่วยสั่งสมความรู้ เจตคติ และทักษะที่ใช้ในการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง และช่วยส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของบุคคล

ประทุม สระทองยอด (2547, หน้า 25-27) กล่าวว่า การจัดการศึกษามีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยสรุปดังนี้

1. ความสำคัญของการศึกษาต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ

1.1 การศึกษาเป็นการลงทุนที่มีผลต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ประเทศที่มีการลงทุนทางการศึกษาสูง มีผลทำให้ขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงตามไปด้วย

1.2 การศึกษามีผลต่อการเพิ่มรายได้ของประชาชน ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมีรายได้สูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำ

1.3 การจัดการศึกษาแผนใหม่ ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลสามารถเป็นนักลงทุนเป็นเจ้าของกิจการต่างๆ ด้วยตนเอง

1.4 การศึกษาทำให้เกิดการกระจายรายได้ คนที่มีการศึกษามากกว่ามีโอกาสที่จะมีงานทำมากกว่าคนที่มีการศึกษาน้อย

2. ความสำคัญของการศึกษาต่อการพัฒนาสังคม

2.1 การเรียนการสอนเป็นปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ห้องเรียนเปรียบเสมือนสังคมเล็กๆ โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคม การสังสรรค์ของครู นักเรียน และบุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้องย่อมส่งผลต่อการเรียนการสอนของโรงเรียนได้

2.2 โรงเรียนเป็นเครื่องมือที่สังคมตั้งขึ้นมา เพื่อทำหน้าที่ให้การศึกษา โดยการกำหนดรูปแบบ เนื้อหาของวิชาให้โรงเรียน โรงเรียนจึงมีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างใกล้ชิด

2.3 การศึกษาเป็นพลังทางสังคม นอกเหนือจากการถ่ายทอดทักษะความรู้ ค่านิยมแล้ว โรงเรียนจะสอดแทรกความเป็นผู้นำทางศีลธรรมแก่นักเรียนด้วย

3. ความสำคัญของการจัดการศึกษาต่อการเมือง

3.1 การจัดการศึกษา ส่งผลต่อรูปแบบของระบบการเมือง การปกครอง เพราะการจัดการศึกษาเป็นการถ่ายทอดทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมทางการเมืองของคนในสังคมส่งผลต่อการกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองของแต่ละบุคคล

3.2 การจัดการศึกษาจะเป็นตัวเร่งในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยการเปลี่ยนแปลงนี้มีผลต่อการพัฒนาทางการเมือง คือ การพัฒนาทางการเมืองเพื่อให้พลเมืองมีวัฒนธรรมทางการเมืองดี จำต้องอาศัยการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางสังคม และชีวิตทางเศรษฐกิจที่เหมาะสมหรือเอื้ออำนวยต่อการมีเหตุผล ความกระตือรือร้น และการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นจิตสำนึกที่สำคัญทางการเมือง

สมศักดิ์ ภิญญธรธรรมากร (2548, หน้า 3) กล่าวว่า การจัดการความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่กระจัดกระจายในองค์กรเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง การจัดการฐานความรู้ (knowledge base) สามารถสะสมและรวบรวม มีการส่งเสริม และนำองค์ความรู้มาแบ่งการใช้งาน (knowledge sharing) ให้กับทุกคนในองค์กรทำการต่อยอดภูมิปัญญาเหล่านั้นยิ่งขึ้นไป และนำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (learning organization) โดยมีสมาชิกขององค์กรเป็นบุคคลเรียนรู้ (learning person) การดำเนินงานการบริหารงานในองค์กรมีความซับซ้อนกว่าเดิม มีการแข่งขันกันมากขึ้น ทำให้หน่วยงานต้องทำการพัฒนาองค์กรในทุกด้าน ความรอบรู้ต่างๆ จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการแก้ปัญหา และการตัดสินใจของผู้บริหาร ตลอดจนการคาดคะเนเหตุการณ์ที่อาจจะเป็นไปได้ องค์กรต้องมี การเรียนรู้ จากบทเรียนและประสบการณ์ของตนเอง ด้วยเหตุนี้การเก็บรวบรวมความรู้ ทั้งที่จับต้องได้ เช่น ตำรา เอกสาร คู่มือ อินเทอร์เน็ต และที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งเป็นความรู้ที่สั่งสมอยู่ในแต่ละบุคคล และเชื่อมโยงกับประสบการณ์ ความเชื่อ ค่านิยม ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาได้ จึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อไม่ให้ความรู้เหล่านั้นสูญหายไป

ปรัชญา เวสารัชช์ (2555ก, หน้า 7) กล่าวว่า การจัดการศึกษามีความสำคัญที่ทุกประเทศต้องดำเนินการ เพื่อยกระดับคุณภาพประชากรและเพิ่มขีดความสามารถของประเทศในการแข่งขันระหว่างประเทศ

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษามีความสำคัญในการพัฒนาบุคลากรในประเทศ ให้มีความรู้ ความสามารถ และเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของตนเอง สังคม และประเทศชาติ เพื่อให้สามารถเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

3. การจัดการศึกษาของโรงเรียนเทศบาล

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2545, หน้า 21-26) กล่าวว่า กระทรวงมหาดไทย ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบในการกำกับดูแล ส่งเสริมสนับสนุน การบริหารการปกครองท้องถิ่น จึงได้จัดทำแนวนโยบายการจัดการศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2545 – 2559 ขึ้น โดยได้จัดทำภายใต้กรอบแห่งบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรวมทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อีกทั้ง พ.ร.บ.ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภท โดยครอบคลุมภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้เป็นแนวทางในการจัดและพัฒนาศึกษาท้องถิ่นที่เหมาะสมกับศักยภาพ ตามความพร้อมและตรงตามความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบ แต่ละแห่งให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีมาตรฐาน สามารถพัฒนาศักยภาพคนของท้องถิ่นให้มีคุณภาพต่อไป

1. วิสัยทัศน์ จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและศักยภาพคนในท้องถิ่นให้มีคุณลักษณะที่สามารถบูรณาการวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของสังคมและประเทศชาติตามหลักแห่งการปกครองตนเอง ตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น

2. ภารกิจจัดการศึกษาท้องถิ่น 5 ประการ คือ

2.1 การจัดการศึกษาปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนา ความพร้อมแก่เด็ก ตั้งแต่แรกเกิดถึงก่อนการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญาเต็มตามศักยภาพและมีความพร้อมในการเข้ารับการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.2 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนา และวางรากฐานชีวิต การเตรียมความพร้อมของเด็กทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ บุคลิกภาพ และสังคม ให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐาน รวมทั้งให้สามารถค้นพบความต้องการ ความสนใจ ความถนัด ของตนเองด้านวิชาการ วิชาชีพ ความสามารถในการประกอบงานอาชีพ และทักษะทาง สังคม โดยให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรมและมีความสำนึกในความเป็นไทย

2.3 การจัดการบริการให้ความรู้ด้านอาชีพ เป็นการจัดบริการและหรือส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาความรู้ทักษะในการประกอบอาชีพแก่ประชาชน รวมทั้งการรวมกลุ่มผู้ประกอบการ อาชีพเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

2.4 การจัดการส่งเสริมกีฬานันทนาการ และกิจกรรมเด็กเยาวชน เป็นการจัดและ ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานด้านการศึกษา กิจกรรมนันทนาการกิจกรรมเด็กและเยาวชน และ ประชาชนทั่วไปอย่างหลากหลาย

2.5 การดำเนินงานด้านการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญา ท้องถิ่น เป็นการดำเนินงานด้านกิจกรรมส่งเสริม สนับสนุน อนุรักษ์ ศึกษา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะกิจกรรมที่เน้นเอกลักษณ์ความเป็นไทยของท้องถิ่น

3. วัตถุประสงค์การจัดการศึกษาท้องถิ่น 7 ประการ คือ

3.1 เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับการส่งเสริมพัฒนาการ และเตรียมความพร้อมทาง ร่างกายจิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา ให้มีความพร้อมที่จะเข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.2 เพื่อให้เด็กที่มีอายุในเกณฑ์การศึกษาขั้นพื้นฐานทุกคน ในเขตความ รับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้รับการบริการศึกษาขั้นพื้นฐานครบตามหลักสูตร อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

3.3 เพื่อพัฒนาการดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมาย วัตถุประสงค์เป็นไปตามมาตรฐานที่รัฐ กำหนด และตรงตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น โดยมุ่งพัฒนาให้เกิดความสมดุลทั้ง ทางด้านปัญญา จิตใจ ร่างกาย สังคม ระดับความคิด ค่านิยม และพฤติกรรม ซึ่งเน้นวิธีการจัด กระบวนการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.4 เพื่อให้การจัดการศึกษาของท้องถิ่น สามารถดำเนินการตามความต้องการ และคำนึงถึงการมีส่วนร่วมการสนับสนุนของบุคคล ครอบครัว ชุมชน เอกชน องค์กรชุมชน

องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และประชาชนในท้องถิ่น ในการจัดการศึกษาทุกระดับตามศักยภาพและความสามารถของท้องถิ่น

3.5 เพื่อส่งเสริมให้เด็กเยาวชน และประชาชนในท้องถิ่นได้ออกกำลังกายและฝึกฝน กีฬา ร่วมกิจกรรมนันทนาการ และกิจกรรมพัฒนาเยาวชน เพื่อพัฒนาให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพ ทั้งด้านสติปัญญา จิตใจ และสังคม โดยมีความตระหนักในคุณค่าของการกีฬา นันทนาการ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเด็ก เยาวชน ไปในแนวทางที่ถูกต้องใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

3.6 เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในด้านการสร้างและพัฒนาอาชีพเพื่อคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ขาดโอกาสผู้พิการทุพพลภาพ ซึ่งเป็นการส่งเสริม สนับสนุน การประกอบอาชีพให้มีงานทำไม่เป็นภาระแก่สังคม

3.7 เพื่อการบำรุงศาสนาและการอนุรักษ์ บำรุงรักษาศิลปะและวัฒนธรรม จารีต ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ความเป็นไทย และเนื่องจากนโยบายการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (พ.ศ.2545 – 2559) เป็นการจัดทำภายใต้กรอบแห่งบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรวมทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และพระราชบัญญัติเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภท เพื่อให้ครอบคลุมภารกิจทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาภายใต้ความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงสามารถนำนโยบายที่เหมาะสมกับศักยภาพความต้องการ และความพร้อมไปปฏิบัติได้ โดยกระทรวงมหาดไทยได้เสนอแนะยุทธศาสตร์การนำแผนนโยบายไปสู่การปฏิบัติ 7 ประการดังนี้

1. แนวทางการดำเนินการจัดการศึกษาเนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความพร้อมและศักยภาพ เมื่อพิจารณาแนวทางการดำเนินงานรับผิดชอบการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ พ.ร.บ. การศึกษาฯ และ พ.ร.บ.กำหนดแผนฯ ท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ 2 แนวทาง คือ

1.1 การดำเนินการจัดการศึกษาเอง โดยดำเนินการได้ 3 กรณี คือ

1.1.1 ดำเนินการจัดตั้งสถานศึกษาเองภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.1.2 ดำเนินการรับถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษา ที่รัฐบาลจะถ่ายโอนภารกิจ การศึกษาของรัฐให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้บริหารจัดการการศึกษา

1.1.3 การดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของรัฐ โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการส่งเสริม สนับสนุนงบประมาณ วัสดุครุภัณฑ์ อุปกรณ์ทางการศึกษา ทรัพย์สินอื่น ๆ รวมทั้งการเสนอแนะ และร่วมพัฒนาการศึกษา

2. การพิจารณาความพร้อมในการจัดการศึกษาพิจารณาจากลักษณะและการแบ่งกลุ่มขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ 2 แบบ คือ

2.1 ลักษณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดการศึกษา อยู่แล้ว ดำเนินการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเฉพาะการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ประชาชนในความรับผิดชอบของท้องถิ่นอย่างทั่วถึง ตามความต้องการของประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยังไม่ได้จัดการศึกษา ดำเนินการจัดบริการทางการศึกษาแก่ประชาชนในความรับผิดชอบของท้องถิ่นให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พระราชบัญญัติกำหนดและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามความเหมาะสม ความพร้อมและความต้องการของท้องถิ่น

2.2 การแบ่งกลุ่มขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการกำหนดกรอบภารกิจจัดการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

2.2.1 กลุ่มความพร้อมสูง ควรดำเนินการจัดการศึกษาก่อนพื้นฐาน การศึกษาขั้นพื้นฐาน การส่งเสริมอาชีพ / การศึกษานอกระบบ กิจกรรมเด็ก เยาวชน การกีฬา นันทนาการ และบำรุงรักษาศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2.2 กลุ่มความพร้อมปานกลาง ควรดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (การศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา) การส่งเสริมอาชีพ / การศึกษานอกระบบ กิจกรรมเด็ก เยาวชน การกีฬา นันทนาการ และบำรุงรักษาศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2.3 กลุ่มความพร้อมต่ำ ควรดำเนินการจัดการส่งเสริมอาชีพ / การศึกษานอกระบบ กิจกรรมเด็ก เยาวชน การกีฬา นันทนาการ บำรุงรักษาศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และร่วมในการจัดการศึกษาของรัฐ

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะจัดการศึกษาพิจารณาจากองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ

- 3.1 ความต้องการและข้อคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่น
- 3.2 ความคิดเห็นของสภาท้องถิ่น
- 3.3 ข้อมูล ข้อเท็จจริง
- 3.4 ข้อคิดเห็นของบุคลากรในสถานศึกษาที่จะโอน
- 3.5 ศักยภาพของท้องถิ่น

4. การใช้แผนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณา ระดับความพร้อมและศักยภาพแล้วจะนำแผนนโยบายตามกรอบภารกิจซึ่งสอดคล้องกับระดับความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และหรือแผนการปฏิบัติการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยยึดหลักการดำเนินการ 4 ด้าน คือ

4.1 กำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน ครอบคลุมภารกิจตามกฎหมาย ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่อย่างทั่วถึง

4.2 ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดความต้องการ วางแผน ดำเนินการตามแผน และติดตามประเมินผลการดำเนินการตามแผน

4.3 การใช้แผนเป็นแนวทางในการบริหารกิจการ และสนองตอบปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม

4.4 การกำหนดกิจกรรมโครงการในแผน ต้องมุ่งหลักความเป็นไปได้และประโยชน์สูงสุดที่ประชาชนในท้องถิ่นจะได้รับ

5. การประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องใช้สื่อและวิธีการทุกรูปแบบที่จะชี้แจงให้ประชาชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง องค์กรเอกชน ให้รู้จักและเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางและแผนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาการศึกษา ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่ความร่วมมือจากทุกฝ่าย

6. การระดมทรัพยากรและความร่วมมือจากทุกฝ่ายสร้างความตระหนักในความเป็นส่วนหนึ่งของสังคมให้แก่กลไกทางสังคมทุกส่วนทั้งกลุ่มประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อให้มีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาท้องถิ่นทุกรูปแบบ ทั้งการสนับสนุนกำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ ตลอดจนความคิดเห็นหรือการติดตามตรวจสอบเพื่อให้กิจกรรมต่าง ๆ บังเกิดผลเป็นรูปธรรม

7. การเตรียมความพร้อมในการรับผิดชอบจัดการศึกษาโดยการปรับโครงสร้างการบริหาร กิจกรรม การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนสร้างองค์ความรู้ กรอบความคิด และพัฒนาเทคนิคการบริหารจัดการศึกษาให้บุคลากรของท้องถิ่นสามารถจัดการศึกษาได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน ตลอดจนจัดระบบนิเทศประเมินผลการดำเนินงานอย่างมีคุณภาพและประสิทธิผล ถึงแม้ว่าท้องถิ่นมีภารกิจหน้าที่ต้องดำเนินงานจัดการศึกษาให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด แต่การที่หน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาอยู่เดิม ไม่ได้กำหนดแนวทางการเตรียมความพร้อม และสร้างความรู้ความเข้าใจในรูปแบบแนวทางที่ถูกต้องชัดเจนในการบริหารจัดการศึกษาแก่ท้องถิ่น จึงเป็นปัญหาต่อการที่ท้องถิ่นจะรับผิดชอบจัดการศึกษาให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดได้โดยสมบูรณ์ และมีคุณภาพมาตรฐานตามที่สังคมและประเทศชาติพึงประสงค์โดยสามารถสรุปประเด็นปัญหาแต่ละระดับการศึกษาแบ่งได้ 2 ด้าน คือ

1. การจัดการศึกษาปฐมวัย ประกอบด้วย

1.1 กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดระดับเด็กในระดับการศึกษาปฐมวัย และกำหนดให้ถ่ายโอนศูนย์พัฒนาเด็กไปให้ท้องถิ่นรับผิดชอบ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2543 โดยขาดการวางแผนการถ่ายโอนภารกิจ แก่ท้องถิ่นที่ชัดเจนกระทรวงศึกษาธิการไม่ได้วางแผนร่วมกับกระทรวงมหาดไทยให้ชัดเจนว่า จะถ่ายโอนอะไรบ้าง รวมทั้งไม่สร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ท้องถิ่นเข้าใจภารกิจว่าจะบริหารจัดการศึกษาอย่างไร

1.2 การถ่ายโอน กระทรวงศึกษาธิการถ่ายโอนภารกิจแต่ไม่ถ่ายโอนวัสดุ อุปกรณ์ บุคลากร และงบประมาณทั้งระบบ โดยอ้างว่าศูนย์พัฒนาเด็กเต็มใช้ทรัพยากรของโรงเรียนประถมศึกษาเดิม

1.3 หลักสูตรและการสอนที่มีไม่เป็นระบบที่ไม่สอดคล้องกับหลักพัฒนาการตามความเหมาะสมของวัย

1.4 ครูผู้สอนส่วนใหญ่ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับหลักจิตวิทยาพัฒนา สำหรับเด็ก ระดับการศึกษาปฐมวัย แนวทางแก้ไข กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทย ควรกำหนดรายละเอียดการถ่ายโอนและสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่ท้องถิ่นเกี่ยวกับรายละเอียดการถ่ายโอน และรูปแบบการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กที่ถูกต้อง และจัดทำคู่มือครูเกี่ยวกับแนวทางเตรียมประสบการณ์แก่เด็กให้สอดคล้องกับหลักพัฒนาเด็ก

2. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ

2.1 กระทรวงศึกษาธิการยังไม่ได้กำหนดกฎกระทรวงเกี่ยวกับถ่ายโอนการจัดการศึกษาแก่ท้องถิ่นที่เอื้อต่อการโอนภารกิจจัดการศึกษาให้แล้วเสร็จ

2.2 ผู้บริหารของท้องถิ่นขาดความชัดเจนเกี่ยวกับภารกิจและรายละเอียดการถ่ายโอนที่ชัดเจนจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

2.3 บุคลากรที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาอยู่เดิมขาดความรู้ ความเข้าใจใน รูปแบบ แนวทางการบริหารการศึกษาท้องถิ่น จึงทำให้มีความกังวลต่อการโอนไปอยู่ในความรับผิดชอบของท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552, หน้า19) กล่าวว่า สถานศึกษาเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยมีการจัดโครงสร้างการบริหารงานให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาแต่ละเขตพื้นที่การศึกษากำหนด ซึ่งหากสถานศึกษามีการบริหารและการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ 2550 และประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาของเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไปยังคณะกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2550 แล้ว จะมีการจัดโครงสร้างออกเป็น 4 กลุ่ม พร้อมขอขยายและภารกิจในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มบริหารงานวิชาการ มีขอบข่ายภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้หรือดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การวางแผนงานด้านวิชาการ การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

2. กลุ่มบริหารงบประมาณ มีขอบข่ายและภารกิจเกี่ยวกับการจัดทำแผนงบประมาณ และขอตั้งงบประมาณ เพื่อเสนอต่อเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. กลุ่มบริหารงานบุคคล มีขอบข่ายภารกิจเกี่ยวกับการวางแผนอัตรากำลัง การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา การสรรหา และบรรจุแต่งตั้ง การดำเนินงานเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน การลาทุกประเภท การประเมินผลการปฏิบัติงาน

4. กลุ่มบริหารทั่วไป มีขอบข่ายภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา การวางแผนการบริหารงานการศึกษา การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาของโรงเรียนเทศบาลมีการบริหารจัดการโดยมีภารกิจเกี่ยวกับงานวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล สัมพันธ์ชุมชน และอาคารสถานที่ เพื่อให้สถานศึกษาดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายที่ต้องการต่อไป

4. แนวคิดการจัดการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2551, หน้า 1) กล่าวว่า การจัดการศึกษามีแนวทางหลัก 4 ประการที่จะต้องพิจารณาดังนี้

1. การจัดระบบการบริหาร ให้เกิดเอกภาพทางนโยบาย แต่กระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่และสถานศึกษาโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

2. จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในรูปแบบใหม่

3. ส่งเสริมมาตรฐานวิชาชั้นสูง และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

4. จัดระบบการจัดสรรงบประมาณให้มีประสิทธิภาพ

สถาบันพลศึกษา (2554, หน้า 1) กล่าวว่า การจัดการศึกษามุ่งองค์ประกอบ 5 ประการดังนี้

1. ปรัชญาการศึกษา (education philosophy) เป็น สิ่งที่กำหนดเป้าหมาย หรือทิศทางของการศึกษาว่าต้องการให้เกิดผลหรือคุณภาพเช่นไรแก่ผู้เรียน หรือต้องการให้ผู้เรียนมีลักษณะอย่างไร

2. หลักสูตร (curriculum) เป็นสิ่งกำหนดคุณลักษณะผู้เรียนที่จะบรรลุเป้าหมายที่ต้องการจะต้องมีคุณสมบัติ คุณภาพอย่างไรและต้องเรียนรู้สิ่งใด

3. การสอน (teaching) เป็นกระบวนการที่ชักนำ ปลุกฝังให้ผู้เรียนเกิดคุณสมบัติมีคุณภาพและเรียนรู้ตามหลักสูตรกำหนด เพื่อจะนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ โดยใช้วิธีสอนและจิตวิทยาเป็นเครื่องประกอบ

4. การประเมินผล (evaluation) เป็นกระบวนการพิจารณาตีราคาหรือตรวจสอบคุณภาพของผู้เรียนว่าบังเกิดคุณลักษณะต่าง ๆ ตามที่กำหนดมากน้อยเพียงใด

5. การวิจัย (research) เป็นกระบวนการหาความจริงหรือสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ โดยวิธีทางวิทยาศาสตร์ อันเป็นแนวทางนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงปรับปรุงหลัก สูตรการเรียน การสอนและการประเมินผลต่อไป

ปรัชญา เวสารัชช์ (2555ข, หน้า 7) กล่าวว่า การจัดการศึกษามีแนวทาง 9 ประการ ดังนี้

1. สารระเนื้อหาในการศึกษา ในกรณีที่มีการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ ผู้จัดการศึกษามักจัดทำหลักสูตรเป็นตัวกำหนดเนื้อหาสาระ หลักสูตรเหล่านี้อาจเป็นหลักสูตรกลางที่ใช้สำหรับการศึกษาแต่ละระดับ แต่ขณะเดียวกันก็ควรเปิดโอกาสให้สถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถจัดเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับท้องถิ่นได้ด้วย เนื้อหาสาระในการศึกษานั้นควรทันสมัย

2. ทันทต่อเหตุการณ์ มีความเหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา ทั้งนี้ครูต้องทบทวนเนื้อหาสาระที่ตนสอนเพื่อปรับแก้ไขให้ถูกต้องทันสมัย และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน หากเห็นว่าเนื้อหาผิดพลาดหรือล้าสมัย ควรแจ้งผู้บริหารให้ทราบ

3. ครูผู้สอน หรือผู้ให้การเรียนรู้ ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระได้แก่ครูและอาจารย์ ซึ่งถือเป็นผู้ประกอบวิชาชีพชั้นสูง ซึ่งบุคคลเหล่านี้ต้องได้รับการศึกษาอบรมมาทั้งในด้านเนื้อหาและวิธีการถ่ายทอด เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้และสาระวิชาที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งสำหรับครูและอาจารย์คือต้องมีความตื่นตัวอยู่เสมอในการติดตามเรียนรู้เนื้อหาวิชาการวิชาชีพใหม่ ๆ และวิทยาการทางด้านการเรียนการสอนตลอดเวลา บางกรณีต้องมีการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ ด้วย อนึ่ง ครูและอาจารย์ต้องพัฒนาความสามารถในการประยุกต์สาระเนื้อหาและองค์ความรู้ใหม่ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม

4. สื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษา สื่อและอุปกรณ์ต่างๆ เช่น อาคาร สถานที่ โต๊ะ เก้าอี้ กระดานเขียน หนังสือ แบบเรียน สมุด ดินสอ ตลอดจนถึงอุปกรณ์ที่ทันสมัยที่มีราคาแพงทั้งหลาย เช่น อุปกรณ์ในห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ เครื่องคอมพิวเตอร์ เหล่านี้ สื่อและอุปกรณ์เหล่านี้เป็นส่วนประกอบที่จำเป็นสำหรับการจัดการศึกษา ครูและผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีหน้าที่รับผิดชอบ ดูแลให้สิ่งเหล่านี้มีอย่างเพียงพอ อยู่ในสภาพใช้งานได้ และใช้สื่อเหล่านี้เป็นส่วนช่วยให้เกิดการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ครูที่มีคุณภาพต้องสามารถผลิตและพัฒนาสื่อและอุปกรณ์การศึกษาสำหรับการสอนของตนด้วย

5. รูปแบบและวิธีการเรียนการสอน การศึกษายุคใหม่เน้นมีความแตกต่างไปจากการศึกษายุคก่อนซึ่งเน้นที่ตัวครู ระบบการศึกษายุคใหม่เน้นความสำคัญที่ตัวผู้เรียน ดังนั้นรูปแบบวิธีการเรียนการสอนใหม่จึงแตกต่างไปจากเดิม จึงเกิดคำว่า “ปฏิรูปการเรียนรู” ซึ่งนำไปสู่กระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น การระดมความคิด การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การนำชมนอกสถานที่เรียน การใช้อุปกรณ์เครื่องมือประกอบ รูปแบบวิธีการเรียน

การสอนใหม่ ๆ นี้ ผู้สอนจึงต้องพึงระมัดระวังเลือกใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนแต่ละกลุ่ม และจำเป็นต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ประกอบกับการทำความเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียนของตน

6. ผู้บริหารและบุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการศึกษา ในการจัดการศึกษา ยังมีผู้ที่รับผิดชอบที่อาจไม่ได้เป็นผู้ถ่ายทอดโดยตรงอีกหลากหลาย ได้แก่ ผู้บริหารซึ่งมีหน้าที่จัดการศึกษาที่ตนรับผิดชอบให้เป็นไปโดยเรียบร้อย นำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ และยังจำเป็นต้องมีบุคลากรทางการศึกษาอื่นร่วมด้วย เช่น เจ้าหน้าที่ธุรการ งานทะเบียน งานโภชนาการและสุขอนามัย รวมทั้งฝ่ายสนับสนุนอื่นๆ

7. เงินทุนสนับสนุน การจัดการศึกษาเป็นเรื่องของการลงทุน ซึ่งผู้ลงทุนอาจเป็นรัฐบาลในฐานะผู้รับผิดชอบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผู้ปกครอง ผู้เรียน ชุมชน เป็นต้น เงินทุนเหล่านี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้การจัดการศึกษาเกิดผลตามเป้าหมาย

8. สถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม การจัดการศึกษาในระบบที่ยังต้องอาศัยชั้นเรียนยังเป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้นอาคารสถานที่ ห้องเรียน และบรรยากาศแวดล้อมที่ใช้ในการจัดการศึกษาจึงเป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ ถึงแม้จะมีการจัดการศึกษาโดยใช้สื่อทางไกลก็ตาม ก็ยังต้องมีสถานที่สำหรับการบริหารจัดการ การผลิตและถ่ายทอดสื่อ หรือการทำงานของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ในกรณีที่ยังต้องใช้อาคารเป็นสถานที่สำหรับจัดการเรียนการสอน สิ่งที่ผู้บริหารและผู้จัดการศึกษาต้องสนใจดูแลคือความเพียงพอ เหมาะสม ปลอดภัยและการมีบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อการเรียนรู้ ส่วนครูก็ต้องรับผิดชอบในการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม หากจำเป็นต้องใช้งบประมาณปรับปรุงก็ควรแจ้งผู้บริหารให้ช่วยดำเนินการ

9. ผู้เรียน ในด้านผู้เรียนหรือผู้ศึกษาถือเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นที่สุดของการจัดการศึกษา เพราะผู้เรียนคือผู้รับการศึกษา และเป็นเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษา การปรับเปลี่ยนความรู้และพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นดัชนีชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาจึงครอบคลุมขั้นตอนที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียน ตั้งแต่การเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ การให้การศึกษาอบรม การประเมิน และการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้เป้าหมายการจัดการศึกษาในภาพรวมจึงมิได้จำกัดวงแคบเฉพาะในสถานที่ แต่มุ่งที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีปรัชญาพื้นฐานสำคัญคือ “ทุกคนต้องเป็นส่วนสำคัญของการจัดการศึกษา และการศึกษาต้องจัดสำหรับทุกคน”

ผดุงชัย ภูพัฒน์ (2555, หน้า 7) กล่าวว่า การจัดการศึกษา มีแนวทาง 3 ประการ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายทางการศึกษา
2. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้
3. การประเมินผลการเรียน ซึ่งมีความสัมพันธ์

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการจัดการศึกษา ประกอบด้วย

1. วิชาการ
2. งบประมาณ
3. การบริหารงานบุคคล
4. สัมพันธ์ชุมชน
5. อาคารสถานที่

การมีส่วนร่วม

1. ความหมายและความสำคัญของการมีส่วนร่วม

1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

ยุพาพร รูปงาม (2545, หน้า 5) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง ผลจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกันจะต้องมีมากจนเกิดความคิดริเริ่มดำเนินโครงการ เหตุผลเบื้องต้นของการที่มีคนมารวมกันได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่มหรือในนามกลุ่มนั้น กระทำผ่านองค์การ (organization) ดังนั้น องค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 9) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลมีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การมีส่วนร่วมปฏิบัติประการใดประการหนึ่ง หรือหลายประการ เพื่อแก้ไข ปรับปรุง วางแผน และการประเมินผลงานนั้นๆ

สุดารัตน์ คงอินทร์ (2547, หน้า 8) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การให้ความร่วมมือ ส่งเสริมของกลุ่มบุคคล ในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อผลประโยชน์ขององค์การหรือของสังคมร่วมกัน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548, หน้า 5) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ร่วมมือ ร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์สังคม

ชนสาร บัลลังก์ปัทมา (2551, หน้า 30) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรม ตั้งแต่การศึกษาปัญหา การวางแผน ดำเนินการ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา และการประเมินร่วมกัน เพื่อขับเคลื่อนให้กิจกรรมนั้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม คือ หลักร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับผิดชอบ

ประพันธ์พงศ์ ชินพงษ์ (2551, หน้า 52) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมเป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องความต้องการและทิศทางการเปลี่ยนแปลง ความเห็นพ้องต้องกันนั้นจะมีมากพอจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ กล่าวคือ ต้องเป็นการเห็นพ้องต้องกันของคนส่วนใหญ่ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และเหตุผลที่คนมาร่วมปฏิบัติ ได้จะต้องตระหนักว่าการปฏิบัติทั้งหมดโดยกลุ่ม หรือในนามของกลุ่มหรือกระทำการผ่านองค์กร ดังนั้นองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวที่ทำให้การปฏิบัติการบรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการ

บราว, และโมเบอร์ก (Brown, & Moberg, 1980, p.83) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการซึ่งบุคคล ตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีอิทธิพลซึ่งกันและกันในการตัดสินใจที่จะส่งผลกระทบต่อพวกเขาในอนาคตซึ่งอาจจะถูกกำหนดขึ้นมาอย่างเป็นทางการหรือได้รับการสนับสนุนอย่างไม่เป็นทางการได้

เชล (Shell, 1985, p.78) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง ลักษณะของการเข้าไปสัมพันธ์กับกิจกรรมโดยตรงของผู้ใต้บังคับบัญชา โดยที่พวกเขาเข้าไปแบ่งปันการควบคุมผลลัพธ์ขององค์การตลอดจนมีความเท่าเทียมในสิทธิ นอกจากนี้การปฏิสัมพันธ์จะต้องคำนึงถึงองค์การ และโครงสร้างหน้าที่ทางสังคมอีกด้วย

แอกคอฟฟ์ (Ackoff, 1991, p.65) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การให้มีส่วนร่วมในการวางแผนเป็นหลักการที่มีประโยชน์ เพราะทำให้สมาชิกในองค์การเกิดการพัฒนาเกิดความเข้าใจในหน่วยงาน และทำให้สมาชิกทุกคนสนองตอบเป้าหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

สตีเยส, และโพร์เตอร์ (Steers, & Porter, 1991, p.3) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การแสดงความคิดเห็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพื่อส่งเสริม สนับสนุน การกระทำ กิจกรรมต่างๆ เพื่อประโยชน์ขององค์การ หรือของสังคม

ฮอดจกินสัน (Hodgkinson, 1991, p.94) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก หรือความปรารถนาของกลุ่มบุคคล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม และสร้างคุณประโยชน์เพื่อสังคม

กุस्ताโว (Gustavo, 1992, p.4) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปมีหน้าที่หรือมีส่วนรับผิดชอบในบางสิ่งบางอย่าง แต่ต่อมาความหมายของการมีส่วนร่วมมีความชัดเจนและลึกซึ้งไปกว่าเพียงการมีส่วนรับผิดชอบ เมื่อการมีส่วนร่วมนี้เชื่อมโยงไปสู่กระบวนการในการเข้าไปมีส่วนรับผิดชอบของแต่ละบุคคล หรือกระบวนการเปลี่ยนแปลงในภาพรวม

โอเวนส์ (Owens, 1997, p.284) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง เป็นการให้ผู้ร่วมงานเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับทางด้านจิตใจและอารมณ์โดยให้เข้ามามีส่วนเป็นเจ้าของ

ซึ่งเป็นการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานหรือความรู้สึกเป็นเจ้าของทำให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อประสิทธิภาพขององค์กรมากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การบริหารที่ให้ความสำคัญต่อบุคคล เป็นการตอบสนองความต้องการทางสังคมและจิตวิทยาของมนุษย์ ตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ โดยการสร้างความพึงพอใจ การมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ การร่วมมือกัน รับผิดชอบร่วมกัน และนำไปสู่การพัฒนาการปฏิบัติงานร่วมกัน

1.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1 (2541, หน้า 24-25) ได้ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาการศึกษา ไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นสิทธิมนุษยชน ดังนั้น การดำเนินการพัฒนา จึงควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในทุกขั้นตอน

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดและพัฒนาศึกษา ทำให้ระบบการศึกษา สะท้อนสถานะเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนได้อย่างชัดเจน ด้วยเหตุผล 4 ประการ คือ

2.1 การมีส่วนร่วมในการกำหนดความจำเป็นพื้นฐาน จะช่วยให้กลุ่มที่ ถูกกีดกันทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ได้มีโอกาสเสนอสิ่งที่ตนเองต้องการ ต่อผู้บริหารโรงเรียน หรือผู้จัดทำนโยบายการศึกษา และมีโอกาสได้รับการพัฒนาฐานะให้สูงขึ้น

2.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยให้รัฐระดมทรัพยากร สรรพกำลัง ในท้องถิ่น เช่น ความรู้ ทักษะ แรงงาน และทุนที่ต้องใช้ในการพัฒนาโรงเรียน ซึ่งจะช่วยลดภาระของรัฐในด้านงบประมาณ และทรัพยากร

2.3 การมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยปรับปรุงการกระจายอำนาจ และการขยายโอกาสทางการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคมให้เหมาะสมตรงตามเป้าหมายมากขึ้น

2.4 การมีส่วนร่วมของประชาชน จะมีผลต่อความต้องการทางด้าน จิตวิทยาของประชาชน จากการได้มีอิทธิพลในการตัดสินใจให้ข้อมูล ให้ข้อเสนอแนะในการ ดำเนินงานด้านการศึกษาที่มีผลกระทบต่อบุตรหลาน

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัด และพัฒนาศึกษา จะแสดงการ ช่วยเหลือตนเอง (self – help) และการพึ่งตนเอง (self – reliance) ได้

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาอย่างจริงจังทุกขั้นตอน จะช่วยให้ประชาชนในชุมชนมีพลังต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์อื่นๆ

5. การมีส่วนร่วมของประชาชน ในกระบวนการพัฒนาการศึกษาของ โรงเรียน เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการยอมรับ และการใช้ความคิดวิธีการใหม่ๆ ในการพัฒนา คุณภาพชีวิต ในขณะที่โรงเรียนสามารถรวบรวมแนวคิด ภูมิปัญญาของชุมชนมาปรับใช้ใน กระบวนการบริหารโรงเรียนร่วมกับชุมชน

6. การมีส่วนร่วมของประชาชน ในกระบวนการพัฒนาการศึกษาในโรงเรียน จะทำให้ชุมชนสามารถแสดงศักยภาพที่มีอยู่ และช่วยทำให้การศึกษาของโรงเรียนเห็นแนวทาง ในการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมที่เหมาะสมกับปัญหาของชุมชนได้มากกว่าการที่ให้บุคลากร ภายนอกมาช่วยแก้ปัญหา

โกวิทย์ พวงงาม (2545, หน้า 5) กล่าวว่ามีความสำคัญต่อกระบวนการของกลุ่มองค์กรชุมชน เพราะมีการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ โดยมีความเข้าใจปัญหา ของตนเองและตระหนักถึงสิทธิของตนที่มีต่อสิ่งนั้น ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ด้วยการที่ บุคคล ได้รับข้อมูลใหม่ที่ช่วยเพิ่มอำนาจ ความคิด และโอกาสได้ร่วมวิเคราะห์ และตัดสินใจ กำหนดเป้าหมายในกิจกรรมเหล่านั้น

ถวิล มาตรเยี่ยม (2545, หน้า 195) กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม ว่า มีความสำคัญต่อการบริหาร ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมถือเป็นการระดมสรรพกำลังจากทรัพยากรมนุษย์ เพื่อนำเอาประสบการณ์ ความรู้ทักษะของบุคคลมาใช้ในการวางแผนการปฏิบัติงานให้มี ประสิทธิภาพ

2. การมีส่วนร่วมนั้นจะทำให้คุณภาพการตัดสินใจสูงขึ้น และทำให้ได้ แผนงานที่มาจากหลากหลายทัศนะ

3. การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่นั้นจะสามารถส่งเสริมให้เกิดความรับผิดชอบ อย่างเต็มที่ และจะทำให้เกิดพันธสัญญาพร้อมที่จะให้มีการตรวจสอบ ตลอดจนจะช่วยให้เกิด การสนับสนุนในการนำไปปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบผลลัพธ์

4. การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจ เป็นวิธีหนึ่งในการพัฒนา หรือเป็นการสร้างวัฒนธรรมในการปฏิบัติงาน สนับสนุนให้เกิดความสามัคคีในทีมงาน และสร้าง ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในการปฏิบัติงานขององค์กร

5. การมีส่วนร่วมในการบริหาร เป็นการเปิดโอกาสให้แต่ละบุคคล ได้เพิ่มพูน ประสบการณ์ในวิชาชีพ และเสาะแสวงหาแนวทางพัฒนาวิชาชีพของตนเอง

6. การมีส่วนร่วมในการวางแผน และการตัดสินใจเป็นโอกาสอันยิ่งใหญ่ สำหรับโรงเรียนที่จะลดการต่อต้าน และปรับเปลี่ยนไปสู่แนวปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ

7. การมีส่วนร่วมถือว่าเป็นความชอบธรรมหรือเป็นสิทธิของผู้ร่วมงานทุกคน สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2545, หน้า 9-10) กล่าวถึง ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการ ทำงาน จะทำให้เกิดความรู้สึกเกี่ยวข้องผูกพันกับงานหรือองค์กร ความรู้สึกผูกพันที่ว่านี้ หาก มีการตัดสินใจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันแล้วจะเป็นผลให้เกิดข้อผูกพันหรือสิ่งที่ตกลง ใจร่วมกันจะมีความสัมพันธ์กันโดยการมีส่วนร่วมความเกี่ยวข้องผูกพัน และข้อผูกมัดหรือตกลง ใจร่วมกันจะก่อให้เกิดประโยชน์

สุวัฒน์ เงินฉ่ำ (2545, หน้า 18-19) กล่าวว่าการบริหารยุคใหม่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง ลักษณะการมีส่วนร่วมนั้นอาจเป็นการร่วมในรูปของคณะกรรมการหรือร่วมแสดงความคิดเห็น เรียกร้องสนับสนุนด้วยในแง่นี้การมีส่วนร่วมจึงอาจแบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1. การมีส่วนร่วมจากภายนอกหมายถึง การมีส่วนร่วมจากบุคคล กลุ่มบุคคล หรือองค์กรมิได้สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยร่วมในคณะกรรมการชุดต่างๆ ของเขตพื้นที่การศึกษา

2. การมีส่วนร่วมจากภายในหมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคลากรที่สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาร่วมดำเนินการตามกิจกรรมของเขตพื้นที่การศึกษา โดยร่วมในคณะกรรมการชุดต่างๆ

ทองใบ สุดซารี (2546, หน้า 227) กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมว่าเป็นวิธีการที่ผู้นำสามารถนำมาปรับใช้ในการจูงใจและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่บุคลากรเป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยให้มีแรงจูงใจในการทำงานมากขึ้น มีลักษณะเป็นกระบวนการที่จะทำให้พนักงานมีสิทธิมีเสียงในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับงานของตน บุคลากรที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจอาจมีความผูกพันในการทำงานยิ่งกว่าการเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นการเข้าไปมีส่วนร่วมจะทำให้บุคลากรเกิดทัศนคติต่อการบริหารงานขององค์กรดีขึ้น ส่งผลให้บุคลากรเกิดความพอใจในการทำงานและมีแรงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จในชีวิตการทำงาน ตลอดจนทำให้ได้รับการยอมรับ (recognition) มีความรับผิดชอบ (responsibility) และเกิดความนับถือตนเองมากขึ้น (self-esteem) นอกจากนี้ยังพบว่า การมีส่วนร่วมของบุคลากรส่งผลให้มีความชัดเจนในความคาดหวังมากยิ่งขึ้นกล่าวคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะทำให้บุคลากรเกิดความเข้าใจการทำงาน และการบริหารงานในองค์กรได้ดียิ่งขึ้นอีก ทั้งสามารถจะเชื่อมโยงไปสู่ความเข้าใจในการทำงานกับระบบรางวัลได้ดีขึ้น

อมเรศ ศิลอาอ่อน (2546, หน้า 83-84) ได้กล่าวถึงความสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา ประการหนึ่งคือให้ทุกสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การศึกษาของชาติไม่ควรถือว่าเป็นภารกิจผูกขาดของหน่วยงานใด หน่วยงานหนึ่ง เพราะเมื่อหน่วยงานอื่นของสังคมหรือส่วนอื่นไม่มีส่วนร่วมเขาก็ละทิ้ง และไม่สนใจภารกิจด้านการศึกษา พ่อแม่เห็นว่าหน้าที่หล่อหลอมเยาวชนเป็นภารกิจของครู เขาก็ไม่ต้องทำหน้าที่ ยกภารกิจทั้งหมดให้ครู เมื่อเด็กอยู่ที่บ้านก็ไม่สอนเด็กเพิ่มเติม เพราะคิดว่าครูสอนหมดแล้ว เรื่องเช่นนี้เกิดขึ้นจริงในทุกวันนี้ แต่ถ้าเผยแพร่แนวคิดไปว่า การศึกษาเป็นเรื่องของการจะพัฒนาลูกไม่ใช่ยกหน้าที่ให้เป็นของครูแต่เพียงผู้เดียว ทุกกระทรวง ทุกกรม ทุกคน ในสังคมไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่ง พ่อแม่ต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคนรุ่นต่อไป เพราะคุณภาพของคนเหล่านั้นจะกำหนดชะตากรรมของชาติในอนาคต

สุรพล นิติไกรพจน์ (2547, หน้า 67) ได้กล่าวถึงเรื่องของการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับท้องถิ่นว่า กฎหมายการศึกษาแห่งชาติได้เตรียมกลไกเอาไว้แล้ว ในอนาคตท้องถิ่น

จะต้องเข้ามารับผิดชอบการศึกษา ชั้นแรกจึงให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม จากนั้นพัฒนาไปสู่การที่เขาเอาไปทำเอง หรือมารับไปทำก็ได้โดยในกรอบของการจัดระบบบริหาร เขตพื้นที่ได้เตรียมเรื่องนี้ไว้ชัดเจน คือ กำหนดให้ตัวแทนท้องถิ่นเข้ามาร่วมเป็นกรรมการ บริหารเขตพื้นที่ มาร่วมเป็นกรรมการบริหารโรงเรียน กำหนดให้ท้องถิ่นมีบทบาทสนับสนุนงบประมาณ หรือแผน หรือ นโยบาย หรือ คน หรือสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับโรงเรียนที่อยู่ในท้องถิ่นได้ และทั้งหมดนี้ อยู่ในกฎหมายขั้นตอนและแผนการกระจายอำนาจด้วย ตามกฎหมายการเข้ามามีส่วนร่วมไม่ใช่เข้ามาบังเอิญ ๆ แต่จะมีอำนาจในการบริหารโรงเรียน ในการตัดสินใจเรื่องงบประมาณ จากการที่ท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในเรื่องการศึกษาท้องถิ่นจะเข้มแข็งขึ้นมา ได้เรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการ มีประสบการณ์ตรงในการที่จะดำเนินงานของตนต่อไปในอนาคตอาจจะตั้งโรงเรียนขึ้นมาเองก็ได้

อนงค์ อนันตริยเวช (2547, หน้า 24- 26) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่า เป็นการใช้นโยบายของการบริหารเชิงระบบและเน้นความสำคัญของการทรัพยากรมนุษย์โดยการพิจารณาว่าทรัพยากรมนุษย์เป็นทรัพยากรหลักที่สำคัญของการศึกษา ที่จะทำให้การบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพและยังได้สรุปความสำคัญของการบริหารที่มุ่งให้ทุกคนมีส่วนร่วม ของนักวิชาการหลายท่าน ดังนี้

1. การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมมีลักษณะเด่น คือ เป็นการสร้างความไว้วางใจและเชื่อมั่นในบุคลากร การสื่อสารเป็นไปโดยอิสระ เปิดกว้างให้มีการโต้แย้งกันอย่างเปิดเผยและมีการเห็นพ้องต้องกัน (consensus)

2. ผู้บริหารมีความสามารถกระตุ้นและจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดกำลังใจในการปฏิบัติงานโดยการให้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาของสถานศึกษาก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อสถานศึกษา

3. การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ กระทำได้โดยบุคลากรในทุกๆระดับของสถานศึกษา

4. เปิดโอกาสให้บุคลากรในสถานศึกษามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย และการดำเนินงานของสถานศึกษา

5. การควบคุมงานสามารถกระจายไปในหมู่ผู้ปฏิบัติ โดยการควบคุมกันเอง เพื่อเน้นการแก้ปัญหา สามารถหลีกเลี่ยงการตำหนิ

6. ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้การทำงานมีผลงานสูงสุด และสำเร็จตามเป้าหมาย

7. มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างการอภิปรายในที่ประชุม เป็นการขจัดแนวคิดที่ขาดเหตุผล และไม่เหมาะสมให้หมดไป

8. การบริหารแบบมีส่วนร่วมจะมีประสิทธิภาพสูงสุด เมื่อบุคลากรในสถานศึกษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในแขนงต่าง ๆ มีมุมมองที่แตกต่างกันในการแก้ปัญหาเดียวกัน

วูดค็อก (Woodcock, 1990, pp.76-116) กล่าวถึง ในการทำงานร่วมกันที่จะมีประสิทธิภาพว่า ต้องประกอบด้วย 11 องค์ประกอบคือ

1. ความสมดุลในบทบาท สมาชิกจะต้องมีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมกัน
2. เป้าหมายที่ชัดเจนและเห็นพ้องต้องกัน เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการรับรู้และมีส่วนในการตั้งเป้าหมายนั้น
3. ความเปิดเผยและกล้าเผชิญหน้า เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกสามารถแสดงเหตุผล ความคิดได้อย่างอิสระ
4. การสนับสนุนและไว้วางใจกัน จะทำให้สมาชิกทุกคนรู้สึกปกป้องงานที่เขารับผิดชอบ
5. ความร่วมมือและการขัดแย้งจะช่วยให้ทุกคนยอมรับ ในจุดอ่อนจุดแข็งของกันและกัน และจะช่วยดึงเอาความรู้ความสามารถและประสบการณ์ต่างๆ มาใช้ในการปฏิบัติงาน
6. วิธีการดำเนินการที่ดี จะทำให้การตัดสินใจถูกต้องเหมาะสม
7. ภาวะผู้นำที่เหมาะสม ยอมให้มีการสับเปลี่ยนหมุนเวียน เพื่อเปิดโอกาสและดึงศักยภาพของผู้ร่วมงานออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่องาน
8. การตรวจสอบและติดตามงานเป็นการศึกษาทบทวนการทำงานของการปฏิบัติงานเพื่อเรียนรู้จากประสบการณ์และคิดปรับปรุงงาน
9. พัฒนาบุคลากร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของงานที่จะเกิดขึ้น
10. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม เพื่อช่วยเหลือและเรียนรู้จากกลุ่มข้างเคียง ทั้งยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่ม
11. การติดต่อสื่อสารที่ดีเปรียบเสมือนน้ำมันหล่อลื่นที่ทำให้เครื่องจักรทำงานได้ดี

ปาร์คเกอร์ (Parker, 1990, p.33) กล่าวว่า ในขั้นตอนการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพควรประกอบด้วยลักษณะดังนี้คือ มีความมุ่งหมายที่ชัดเจน มีความเป็นกันเอง การมีส่วนร่วม การมีศิลปะในการฟังการใช้ความไม่ลงรอยให้เกิดคุณค่า การใช้มติเอกฉันท์ การสื่อสารแบบเปิด บทบาทและการกำหนดงานไว้ชัดเจน การมีภาวะผู้นำร่วม การมีความสัมพันธ์กับภายนอก ความหลากหลายรูปแบบในการปฏิบัติและมีการประเมินตนเอง

โคเฮน, และอัฟฮอฟ (Cohen, & Uphoff, 1997, p.210) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วม ดังต่อไปนี้

1. การจูงใจให้มีส่วนร่วมเกิดจากเบื้องบนหรือเบื้องล่าง
2. การจูงใจให้มีส่วนร่วมเกิดขึ้นโดยสมัครใจหรือบังคับ

3. แบบแผนขององค์กร (organization patter) มีผลกระทบต่อกระบวนการมีส่วนร่วม กล่าวคือ บุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่มนั้นเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะปัจเจกชนหรือในฐานะสมาชิกกลุ่มนั้นเข้าไปมีบทบาท และให้ประโยชน์ต่อองค์กรตามวัตถุประสงค์ส่วนตัว

4. ช่องทางการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นโดยปัจเจกชน หรือผ่านกลุ่มโดยตรง หรือโดยอ้อม เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

5. ขอบข่าย (scope) กิจกรรมครอบคลุมขนาดไหน

6. ระยะเวลา (duration) ความต่อเนื่องของกิจกรรม

7. อำนาจการตัดสินใจในการมีส่วนร่วม

สรุปความสำคัญของการมีส่วนร่วมได้ว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาและการบริหารองค์กรอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในกระบวนการทำงาน ทำให้เกิดความผูกพันในการทำงาน ทำให้บุคลากรเกิดทัศนคติที่ดีต่อการบริหารงาน ทำให้บุคลากรเกิดความเข้าใจการทำงาน และการบริหารงานในองค์กรได้ดียิ่งขึ้น

2. รูปแบบของการมีส่วนร่วม

อุทัย บุญประเสริฐ (2545, หน้า 113-114) ได้กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมในการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ของ กรรณิกา ชมดี ซึ่งได้สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมเป็น 10 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วมประชุม
2. การมีส่วนร่วมในการออกเงิน
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่มหรือผู้ร่วมงาน
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน
10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2545, หน้า 114-115) กล่าวถึง ระบบบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ใช้อยู่ในปัจจุบันและเป็นที่ยอมรับว่า ได้ผลในเชิงปฏิบัติมากมี 3 ระบบ คือ

1. ระบบการปรึกษาหารือเป็นการบริหารแบบเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในรูปของคณะกรรมการ ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจบริหารและการตัดสินใจให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานร่วมมีความรับผิดชอบระบบการปรึกษาหารือนี้เหมาะสำหรับการใช้

ผู้บริหารระดับต้นขึ้นไป โดยการมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะทำงาน ประธานโครงการคณะกรรมการ หรือกรรมการ เป็นต้น

2. ระบบควบคุมคุณภาพเป็นการบริหารแบบเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในรูปแบบของกลุ่มทำงาน ซึ่งคงเรียกชื่อได้หลายอย่าง เช่นกลุ่มคุณภาพ กลุ่มกิจกรรมคิวซี กลุ่มพัฒนาคุณภาพงาน ฯลฯ ระบบบริหารนี้เหมาะสำหรับใช้กับพนักงานระดับปฏิบัติหรือระดับหัวหน้างาน เพราะเป็นการฝึกฝนและเปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นมีโอกาสทำงานร่วมกันเพื่อค้นหาปัญหา วิเคราะห์ปัญหา หาสาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

3. ระบบข้อเสนอแนะระบบนี้มีความแตกต่างจากข้อเสนอแนะที่พบเห็นทั่วไปที่มีลักษณะเป็นกล่องหรือตู้รับฟังความคิดเห็นเท่านั้น แต่วิธีนี้จัดให้มีแบบฟอร์ม ข้อเสนอแนะ เพื่อให้พนักงาน เพื่อผู้ปฏิบัติงานทุกคน ได้กรอกรายละเอียดที่กำหนด เช่นปัญหาที่พบคืออะไร สาเหตุปัญหา มาจากอะไร วิธีการแก้ปัญหามีอะไรบ้าง และผลที่คาดว่าจะได้รับนั้นดีกว่าเดิม ซึ่งวิธีการนี้ใช้ได้ผลในหลายบริษัท เช่น ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเครือซีเมนต์ไทย ซึ่งแต่บริษัทจะมีคณะกรรมการพิจารณาข้อเสนอแนะว่า แต่ละข้อเสนอแนะ เป็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพียงใด ความเป็นไปได้ในการนำไปสู่การปฏิบัติมากน้อยเพียงใด และความสมควรทดลอง ดำเนินการตามข้อเสนอแนะหรือไม่ อย่างไรก็ตามหากข้อเสนอแนะใดสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ผล ทางบริษัทก็จะให้รางวัลแก่ผู้เสนอความคิด

กาญจนา แก้วเทพ (2548, หน้า 129) ได้วิเคราะห์ลักษณะการมีส่วนร่วมแบบความสัมพันธ์ระหว่างนักพัฒนาและประชาชนในการทำงานร่วมกันตามแนววัฒนธรรมว่า ความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกันของพัฒนากับประชาชน ต้องมีลักษณะเฉพาะ คือ มีความสัมพันธ์แบบ partnership อันมีองค์ประกอบย่อย 3 ลักษณะ คือเป็นลักษณะที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันรับผิดชอบร่วมกัน เพราะฉะนั้นผลการพัฒนาออกมาไม่ดีก็ต้องรับผิดชอบร่วมกันทั้งสองฝ่ายลักษณะที่สอง เป็นความสัมพันธ์เท่าเทียมกัน เสมอภาคกัน และลักษณะสุดท้าย เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ที่มีประโยชน์ร่วมกัน ผลประโยชน์ไม่ขัดแย้งกันหากแต่สนับสนุนซึ่งกันและกัน ในรูปธรรมที่เป็นจริง ความสัมพันธ์ระหว่างนักพัฒนากับประชาชนจะเป็นรูปแบบที่เปลี่ยนไปตามสถานการณ์เรียกว่าเป็น ความสัมพันธ์ระหว่างนักพัฒนากับประชาชนจะเป็นรูปแบบที่เปลี่ยนไปตามสถานการณ์เรียกว่าเป็น ความสัมพันธ์พลวัต (dynamic relationship) ในบางสถานการณ์มีความสัมพันธ์แบบเพื่อนที่เสมอกันบางสถานการณ์ก็จะเป็นเหมือนพี่น้องกัน

อคิน รพีพัฒน์ (2548, หน้า 188) ได้กล่าวถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วมซึ่งจำแนกได้ 3 ประการตามลักษณะของการมีส่วนร่วม คือ

1. การมีประชาชนเข้าร่วมโดยตรงโดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน
2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน

3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน เช่น สถาบัน หรือหน่วยงานที่เชิญชวน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม อุทัย บุญประเสริฐ (2548, หน้า 184) ได้กล่าวถึงเรื่องการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานหรือ (School – Based Management SBM) เป็นรูปแบบหนึ่งของการบริหารสถานศึกษาที่มีหลักการ มีที่มาชัดเจนและแบบแผนที่มีลักษณะเฉพาะของตนเอง ที่เด่นชัด ในเรื่องของ การกระจายอำนาจ การบริหารและจัดการศึกษาไปยังสถานศึกษาและชุมชน เรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยตรงในลักษณะที่เป็นผู้ร่วมงาน ของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียหรือมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ได้มีส่วนร่วมในการบริหารตัดสินใจ และร่วมจัดการศึกษาทั้งผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ตัวแทนศิษย์เก่า และตัวแทนนักเรียนโดยการดำเนินการให้การศึกษาสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชน และสังคมได้อย่างเหมาะสม รวดเร็วและทันการ การที่บุคคลมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา จะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและจะรับผิดชอบในการจัดการศึกษามากขึ้น

วรรณ วรศุวณิชย์ (2549, หน้า 5-6) ได้กำหนดรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงที่เข้ามามีส่วนร่วมต่อการตัดสินใจ ในการดำเนินงานทุกขั้นตอน จนกว่าการดำเนินงานนั้นจะบรรลุผลเสร็จสมบูรณ์

2. การมีส่วนร่วมอย่างไม่แท้จริง คือการเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง หรือขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งเท่านั้น

มณฑล จันทร์แจ่มใส (2551, หน้า 10-11) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของทุกคนจะต้องมีมาโดยตลอด ทั้งนี้เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการ การบริหารจัดการดำเนินงานตามแผน การเสียสละกำลังแรงงานของบุคคล ตลอดจนวัสดุ อุปกรณ์ กำลังคนหรือแรงงานที่มีอยู่

สรุปได้ว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมมี 2 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบการมีส่วนร่วมตามกระบวนการ
 - 1.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผน
 - 1.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการปฏิบัติตามแผน
 - 1.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
 - 1.4 การมีส่วนร่วมตรวจสอบการปฏิบัติตามงาน
 - 1.5 การมีส่วนร่วมประเมินติดตามผล
 - 1.6 การมีส่วนร่วมปรับปรุงแก้ไขและพัฒนา
2. รูปแบบการมีส่วนร่วมตามระดับของการมีส่วนร่วม
 - 2.1 การเป็นผู้นำ
 - 2.2 การเป็นผู้ร่วมงาน

- 2.3 การเป็นที่ปรึกษา
- 2.4 การเป็นผู้ให้การสนับสนุน
- 2.5 การเป็นกรรมการ
- 2.6 การมีส่วนร่วมในบางโอกาส

3. แนวคิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

กฤษยา ตันติผลาชีวะ (2545, หน้า 34 – 36) ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดกิจกรรมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. กิจกรรมโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมที่เน้นให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม โดยทางโรงเรียนเป็นฐานในการจัดกิจกรรม เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแนะนำโรงเรียนกิจกรรมการฝึกอบรม กิจกรรมการแสดงของนักเรียน กิจกรรมอื่นๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นในโอกาสพิเศษต่างๆ

2. กิจกรรมสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์ และความคุ้นเคยกันในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสนทนาการเยี่ยมเยียน เช่น การประชุมปรึกษาเป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน พร้อมๆ กับการแลกเปลี่ยนความรู้กัน การแก้ปัญหาาร่วมกัน การเยี่ยมบ้าน เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่สร้างสานความสัมพันธ์บ้านและโรงเรียน การเยี่ยมบ้านจะไม่ทำบ่อยนัก อาจเป็นภาคเรียนละ 1 ครั้งหรือปีละ 1 ครั้งตามความเหมาะสม

3. กิจกรรมการสื่อสารสารสนเทศ กิจกรรมนี้จะเน้นให้ผู้ปกครองเป็นผู้รับข้อมูลเป็นหลักส่วนใหญ่ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน ซึ่งมีหลายรูปแบบ เช่น โทรศัพท์สายด่วนจดหมายข่าว โหมมเพจ แผ่นพับข้อมูลโรงเรียน

4. กิจกรรมการศึกษา เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน เป็นกิจกรรมที่ผู้ปกครองเข้าถึงชั้นเรียน ทั้งเป็นผู้สอนเป็นผู้ช่วยครูตลอดถึงเป็นที่ปรึกษาสำหรับผู้ปกครองด้วยกันกิจกรรมบริการ เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อเป็นบริการแก่สังคม และครอบครัว ได้แก่ ห้องสมุด ของเล่น ศูนย์ดูแลเด็ก ศูนย์แลกเปลี่ยนสิ่งของที่ผู้ปกครองเหลือใช้

5. กิจกรรมการตัดสินใจ เป็นกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองระดับสูงที่ผู้ปกครองจะมีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนในการตัดสินใจ และวินิจฉัยสิ่งการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม คือ การวางแผนนโยบายโรงเรียน การสรรหาบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาการเรียนการสอน และการพัฒนาหลักสูตร

ชชา ชันไพบูลย์ (2545, หน้า 31) กล่าวว่า แนวทางที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม คือ

1. การได้รับการศึกษาอบรมหรือเพิ่มเติมความรู้ การได้รับการศึกษาอบรมหรือเพิ่มเติมความรู้ เป็นกระบวนการเพิ่มเติมความรู้ ทักษะ และพัฒนาคุณภาพชีวิตคน การศึกษา

ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและเปลี่ยนพฤติกรรมของคนให้ดีขึ้น เพราะการศึกษาช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติที่ถูกต้องและให้เกิดความชำนาญในการปฏิบัติงาน

2. การถูกบังคับหรือสั่งการ การกระทำกิจกรรมด้วยความเกรงใจ การขอร้องของผู้มีอำนาจหรือเกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่าบังคับให้เข้าร่วมในการกระทำต่างๆ เช่น การบังคับ การกำหนด

3. การกำหนดตำแหน่งอื่นๆ ในชุมชน การที่บุคคลได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ในชุมชนอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ถือได้ว่าเป็นผู้อิทธิพลต่อชุมชนอย่างยิ่ง และเป็นผู้ที่มีความสามารถพิเศษ มีบุคลิกเด่นจนเป็นที่ยอมรับนับถือและได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำของสมาชิกในชุมชนนั้นๆ การที่บุคคลนั้นมีอำนาจและมีความสามารถในการชักจูงโน้มน้าวและทำให้ผู้อื่นคล้อยตามและปฏิบัติตามได้

4. การมีความรู้ความเข้าใจในงาน / กิจกรรมนั้น ๆ การเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆ นั้น เป็นไปโดยตระหนักถึงความสำคัญของความเข้าใจในจุดหมายของการกระทำเพียงใด หรือการเข้ามามีส่วนร่วมนั้นเป็นไปโดยการชักจูงของผู้อื่น หากผู้มีส่วนร่วมมีความรู้และความเข้าใจในจุดประสงค์ของงานนั้นๆ แล้วการมีส่วนร่วมนั้นก็เกิดผลที่ดีแก่ตนเองและผู้เข้าร่วมกิจกรรม

5. การติดต่อสื่อสาร นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการปฏิบัติงาน การปฏิบัติงานจะประสบความสำเร็จหรือไม่ประสบความสำเร็จ ขึ้นอยู่กับการติดต่อสื่อสารมีหลายวิธี เช่น การติดต่อสื่อสารอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การติดต่ออย่างเป็นทางการนั้นต้องมีขั้นตอนการพัฒนา ต้องอาศัยบุคคลหลายๆ ฝ่ายร่วมมือกันและที่สำคัญที่สุด คือ การมีส่วนร่วมระหว่างกัน

6. ความต้องการเลื่อนฐานะทางสังคม การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสั่งการ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในวงการบริหารว่า การให้สมาชิกทุกคนในองค์กรหรือในหน่วยงานเดียวกันได้กระทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ทุกคนคาดหวังและประสบความสำเร็จ บุคลากรทุกระดับในหน่วยงานร่วมมือกันรับผิดชอบร่วมกัน มีความรู้สึกผูกพัน ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ต้องปฏิบัติงานอย่างมีเป้าหมายและทิศทางลักษณะการบริหารในหน่วยงานองค์กรนี้ เรียกว่า “การมีส่วนร่วม ”

สุมณฑา พรหมบุญ, และคนอื่นๆ (2545, หน้า 9) เสนอยุทธวิธีสอนเพื่อการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 4 ยุทธวิธี แต่ละยุทธวิธีมี 5 องค์ประกอบดังนี้

ยุทธวิธีที่ 1 วิธีสอนแบบดาว 2 แฉก การทำงานเป็นกลุ่ม การตั้งคำถามให้เด็กคิด การให้เด็กทำกิจกรรมและสร้างผลงาน การสร้างจินตนาการโดยเสริมด้วยสื่อต่างๆ และการเชื่อมโยงกับชีวิตจริง

ยุทธวิธีที่ 2 การจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อฝึกการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนี้ ปรับสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง จัดบริเวณโรงเรียนให้เป็นแหล่งความรู้

จัดศูนย์วิทยาการให้เป็นแหล่งความรู้ที่หลากหลาย ให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง เพื่อช่วยสร้างเสริมสิ่งแวดล้อมที่บ้าน ร่วมกับผู้ปกครองดูแลสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกบ้าน และนอกโรงเรียน

ยุทธวิธีที่ 3 การแนะแนวและจิตวิทยา เป็นการทำงานร่วมกันของกัลยาณมิตร 5 กลุ่ม โดยประสานระหว่าง ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ครูแนะแนว และนักจิตวิทยา

ยุทธวิธีที่ 4 การประเมินผล โดยใช้ 5 กระบวนการ คือ การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การประเมินผลจากแฟ้มสะสมงาน การประเมินผลจากการติดตามกระบวนการทำงานของเด็ก การประเมินผลจากการพัฒนาการลักษณะนิสัยของเด็ก การประเมินจากข้อสอบมาตรฐานเพื่อวัดความสามารถพิเศษด้านต่างๆ ของเด็ก

สุรัชย์ เทียนขาว (2545, หน้า 21) กล่าวว่า โดยทั่วไปแล้วกระบวนการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 5 ขั้นตอนเท่านั้นคือ

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชน จะเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนได้ร่วมกันเรียนรู้สภาพของชุมชน การดำเนินชีวิต ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำงาน ร่วมกันค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา พร้อมทั้งจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนโดยจะมีการรวมกลุ่มอภิปรายและแสดงความคิดเห็น เพื่อกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ การดำเนินงานและทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา โดยการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน การใช้ทรัพยากร การประสานงาน และการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทุกด้าน โดยอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคลและสังคม

ขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินในการพัฒนา เพื่อที่จะแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

อุทัย บุญประเสริฐ (2545, หน้า 1 – 4) ได้วิเคราะห์ถึงลักษณะการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน คือ ในการปฏิรูประบบบริหารการศึกษา ในประเทศไทยปัจจุบันนั้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง การดำเนินงานตามนัยดังกล่าวจะเป็นการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปยังสถานศึกษา ไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน โดยมุ่งหวังให้เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลการบริหารจัดการสถานศึกษา ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน เพื่อให้

สอดคล้องและเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียน ตอบสนองความต้องการของผู้ปกครองและชุมชนมากที่สุด

อุ้นตา นพคุณ (2546, หน้า 88) ได้เสนอวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน มีดังต่อไปนี้

1. ในฐานะเป็นกลุ่มที่มารวมตัวกันประชุมระดมความคิด ในภาคเอกชนหรือในภาครัฐบาล วิธีการให้สมาชิกขององค์กรหรือสมาชิกได้มารวมกลุ่มและระดมความคิดในรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ วิธีการนี้จะต้องให้ผู้เรียนเข้าใจบทบาทและกระบวนการการมีส่วนร่วม

2. การประชาพิจารณ์ เป็นการรับฟังความคิดเห็น ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาหรือปัญหาในชุมชน หรือแนวความคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน เช่น การประชาพิจารณ์เรื่องการศึกษา การสร้างเขื่อน ฯลฯ ซึ่งต้องอาศัยวิธีการจัดที่ดี

3. คณะกรรมการหรือกลุ่มทำงาน ในประเทศไทย องค์กรและหน่วยงานต่างๆ จะใช้รูปแบบคณะกรรมการหรือกลุ่มทำงาน ในการให้เจ้าหน้าที่ พนักงาน หรือข้าราชการได้มีส่วนร่วมในการจัดและพัฒนาโปรแกรม แต่วิธีการนี้จะมีผู้เข้ามามีส่วนร่วมไม่มากนัก แต่สามารถปฏิบัติงานได้รวดเร็ว

4. วิธีการพัฒนาโปรแกรม การมีส่วนร่วมเชิงนามธรรม ซึ่งนักพัฒนาโปรแกรมจะต้องพยายามใช้เทคนิคทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน เช่น การชักจูงให้ประชาชนเข้ามาร่วมในกระบวนการพัฒนาโปรแกรมในความหมายที่สมบูรณ์แบบ รวมทั้งด้านรูปธรรมและนามธรรม คือ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโปรแกรม เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผนงาน การสร้างแผนการเรียนการสอน การนำแผนการเรียนการสอนไปปฏิบัติ และการประเมินผล

ธนาภรณ์ เมทณีสฤติ (2547, หน้า 79) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในการบริหารงานในสถานศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ ดังนี้

1. คิด หมายถึง การมีส่วนร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในการวางโครงการ วิธีการติดตามผล การตรวจสอบและการดูแลรักษา เพื่อให้กิจกรรมโครงการสำเร็จผลตามวัตถุประสงค์

2. ตัดสินใจ หมายถึง เมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือเรียบร้อยแล้ว ต่อมาจะต้องร่วมกันตัดสินใจเลือกกิจกรรมหรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเหมาะสม

3. ปฏิบัติตามโครงการ หมายถึง การได้เข้าร่วมในการดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ เช่น ร่วมออกแรง ร่วมบริจาคทรัพย์ และ 4) ติดตามและประเมินผลโครงการ หมายถึง เมื่อโครงการเสร็จสิ้นแล้วได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจตราดูแล รักษาและประเมินประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

มงคล จันทรส่อง (2547, หน้า 80) ได้กำหนดลักษณะและขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการบริหารงานในสถานศึกษาไว้ว่า องค์ประกอบรูปแบบของการมีส่วนร่วมมีอยู่ 3 ด้าน ดังนี้

1. มีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน การให้บุคคลเข้าร่วมกิจกรรมจะต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน จะทำกิจกรรมนั้น ๆ ไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะได้ตัดสินใจถูกกว่าควรจะเข้าร่วมหรือไม่

2. มีกิจกรรมเป้าหมาย การให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมจะต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่า มีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถตัดสินใจได้ว่าจะเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่

3. บุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย การที่จะให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมายด้วย อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปบุคคลกลุ่มเป้าหมายมักถูกจำกัดโดยกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วเป็นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 32) ได้กำหนดบทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้ 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านวิชาการ
2. ด้านงบประมาณ
3. ด้านการบริหารงานบุคคล
4. ด้านสัมพันธ์ชุมชน
5. ด้านอาคารสถานที่

วรรณ วรศุวานิชย์ (2549, หน้า 12-13) ได้กำหนดลักษณะของการมีส่วนร่วมในการบริหารงานในสถานศึกษาไว้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. รูปแบบที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม หรือเข้ามาร่วมตัดสินใจในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน จนกว่าการดำเนินงานจะบรรลุผลเสร็จสมบูรณ์

2. รูปแบบที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมหรือเข้ามาเกี่ยวข้องกับลักษณะหนึ่งลักษณะใด หรือในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งเท่านั้น

ประชุม สุวัตถิ (2551, หน้า 109) ได้กล่าวถึงลักษณะเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในการบริหารงานในสถานศึกษาของบุคคลเกิดจากพื้นฐาน 4 ประการ คือ

1. มีความสามารถที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ จะต้องเป็นผู้มีศักยภาพที่จะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ เช่น จะต้องมีความสามารถในการค้นหาความต้องการ วางแผนการบริหารจัดการ การบริหารองค์กร ตลอดจนการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

2. มีความพร้อมที่เข้ามามีส่วนร่วมกล่าวคือ ผู้นั้นจะต้องมีสภาพทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และกายภาพที่เปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมได้

3. มีความประสงค์จะเข้าร่วม กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีความเต็มใจสมัครใจที่จะร่วม เล็งเห็นผลประโยชน์ของการเข้าร่วม จะต้องไม่เป็นการบังคับหรือผลักดันให้เข้าร่วม โดยที่ตนเองไม่ประสงค์จะเข้าร่วม

4. มีความเป็นไปได้ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ เป็นผู้มีโอกาสที่จะเข้าร่วมซึ่งถือว่าเป็น การกระจายอำนาจให้กับบุคคลในการตัดสินใจ และกำหนดกิจกรรมที่ตนเองต้องการในระดับที่ เหมาะสม บุคคลจะต้องมีโอกาสมิใช่และมีความเป็นไปได้ที่จะจัดการด้วยตนเอง

มณฑล จันท์แจ่มใส (2551, หน้า 17) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมใน การบริหารงานในสถานศึกษาไว้ว่า การมีส่วนร่วมของบุคคลจะต้องมีและเกิดขึ้นมาโดยตลอด ทั้งนี้เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการวางแผนโครงการ การบริหารจัดการดำเนินงานตาม แผน การเสียสละกำลังแรงงานของบุคคล ตลอดจนวัสดุอุปกรณ์ กำลังเงินหรือทรัพยากรที่มีอยู่

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553, หน้า 12) ได้เสนอแนวคิดว่าการมีส่วนร่วมในการ บริหารยังจะช่วยทำให้ฝ่ายปฏิบัติกับผู้บริหารมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ถ้าเจ้าหน้าที่ ยอมรับเป้าหมายขององค์การมาเป็นเป้าหมายของตนเองแล้ว ก็จะทำให้องค์การประสบ ผลสำเร็จมากเท่านั้น เพราะบรรยากาศในการทำงานจะเกิดความสามัคคีมีความปรองดองมี ความเข้าใจซึ่งกันและกัน มีความเป็นระเบียบ สิ่งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดพลัง

เดลเบิร์ก, และแอนดริว (Delbecq, & Andrew, 1990, pp.466–492) ได้กล่าวถึง รูปแบบของกระบวนการ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผน 5 รูปแบบดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลรายละเอียดของโครงการต่าง ๆ
2. การวิเคราะห์ หรือสรุปปัญหา
3. การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
4. ดำเนินการแก้ไขปัญหา
5. ติดตาม และประเมินผลความสำเร็จของโครงการ เพื่อนำ ไปสู่การพัฒนา และ ปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

โคเฮน, และอัฟฮอฟ (Cohen, & Uphoff, 1990, p.213) ได้กล่าวถึงกระบวนการมี ส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นนี้เริ่มโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนจัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้นๆ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผน เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ กำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงานและ กำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินโครงการ เป็นการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยการร่วมช่วยเหลือในด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์และแรงงานหรือโดยการบริหารงาน ตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในด้านประเมินผลโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินว่าโครงการที่ดำเนินการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งเป็น การประเมินผลสรุปรวบยอดของโครงการทั้งหมด

โอคเลย์ (Oakley, 1991, pp.8 - 9) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ 3 ลักษณะต่อไปนี้ คือ

1. เป็นการให้การช่วยเหลือ
2. เป็นการให้อำนาจ
3. เป็นงานขององค์กร โดยย้ำความสำคัญของการให้อำนาจว่า หมายถึง การมีส่วนร่วม การให้อำนาจเป็นการเพิ่มหรือพัฒนาทักษะขีดความสามารถในการบริหารการมีส่วนร่วมจึงมีความสัมพันธ์กับการให้อำนาจองค์กรเป็นปัจจัยพื้นฐานของการให้อำนาจและมักจะเป็นรากฐานสำคัญของการให้ความช่วยเหลือด้วย ดังนั้น การช่วยเหลือ การให้อำนาจและงานขององค์กรจึงมีความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

พุตติ (Putti, 1997, p.182) กล่าวว่า แนวคิดการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

1. เป็นการเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์มากกว่ากิจกรรมทางกาย
2. เป็นการกระตุ้นให้ช่วยเหลือและทำประโยชน์
3. เป็นการส่งเสริมให้รับผิดชอบในกิจกรรมต่างๆ
4. ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมนั้นควรตระหนักว่า ให้มีความสมดุลระหว่างการมีส่วนร่วมที่จอมปลอม กับการมีส่วนร่วมที่มากเกินไป

นิวสตรอม, และเดวิส (Newstrom, & Davis, 1999, p.232) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับ

1. การเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย (involvement)
2. การช่วยเหลือและทำประโยชน์ (contribution)
3. การรับผิดชอบ (responsibility)

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารงานในสถานศึกษาถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะผู้บริหารสถานศึกษาไม่สามารถดำเนินการเพียงลำพังเพื่อให้สถานศึกษาบรรลุเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้ได้ ดังนั้นบุคลากรทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินการ ปฏิบัติงานและประเมินผล เพื่อให้สถานศึกษาเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดของกระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 32) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษาไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. ด้านวิชาการ
2. ด้านงบประมาณ

3. ด้านการบริหารงานบุคคล
4. ด้านสัมพันธ์ชุมชน
5. ด้านอาคารสถานที่

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

1. ด้านงานวิชาการ

1.1 ความหมายของงานวิชาการ

กมล ภู่งประเสริฐ (2545, หน้า 6) กล่าวว่า งานวิชาการ หมายถึง การบริหาร เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอันเป็นเป้าหมายสูงสุดตามภารกิจของสถานศึกษา

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 2) กล่าวว่า งานวิชาการ หมายถึง การบริหารงานในสถานศึกษาโดยมีการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการ ปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ ผู้เรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 32) กล่าวว่า งานวิชาการ หมายถึง การ บริหารกิจกรรมทุกอย่างในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียน การสอนเพื่อ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ และการศึกษาของนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

นิเรก หอมรส (2548, หน้า 7) กล่าวว่า งานวิชาการ หมายถึง การบริหาร จัดการและการอำนวยการทางวิชาการในสถานศึกษาตามสภาพที่เป็นอยู่จริง

หวน พิณรุฬพันธ์ (2549, หน้า 3) กล่าวว่า งานวิชาการ หมายถึง กระบวนการ ปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน ทั้งนี้ต้องมีองค์ประกอบในหลาย ๆ ด้าน เช่น การควบคุมดูแล การจัดอุปกรณ์การเรียนการสอน การจัดแบบเรียน การจัดคู่มือครู

สันติ บุญภิรมย์ (2552, หน้า 15) กล่าวว่า งานวิชาการ หมายถึง การบริหาร กิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนนักเรียนให้ ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพที่สุด

เซอร์จิโอวานนี, และคนอื่น ๆ (Sergiovanni, et al., 1980, pp.267-268) กล่าว ว่า งานวิชาการ หมายถึง งานที่เกี่ยวข้องกับการตั้งปรัชญาการศึกษา เพื่อให้เป็นแนวทางการ ดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ จัดทำโครงการต่าง ๆ การประเมินผลการเรียนการสอนตาม หลักสูตร การสร้างบรรยากาศในสถานศึกษา และการจัดหาหลักสูตรการเรียนการสอน

เคสเลย์, และลูรี่ (Casley, & Lury, 1982, p.18) กล่าวว่า งานวิชาการ หมายถึง กิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาหรือโรงเรียน เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะหน้าที่ของสถานศึกษาหรือโรงเรียนทุกแห่งคือการ

ให้ความรู้ในด้านวิชาการแก่ผู้เรียน ผู้บริหารเป็นผู้นำทางวิชาการ มีการทำงานร่วมกับครู ให้คำแนะนำ และประสานงานให้ทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

จอร์ตัน (Gorton, 1983, pp.158-164) กล่าวว่างานวิชาการ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไข การเรียนการสอน ของนักเรียนให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งได้แก่ งานด้านหลักสูตร การจัดการเรียน การจัดการตารางการเรียนการสอน การจัดครูเข้าสอน การพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากรทางด้านวิชาการ การวัดผลและประเมินผลและการนิเทศการสอน

โบแชมป์ (Beauchamp, 1985, p.73) กล่าวว่า งานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี ให้เหมาะสมกับเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า งานวิชาการ หมายถึง การจัดกิจกรรมทุกชนิดของสถานศึกษาที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตัวผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด เช่น งานด้านหลักสูตร การจัดการเรียน การจัดการตารางการเรียนการสอน การจัดครูเข้าสอน การพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากรทางด้านวิชาการ การวัดผลและประเมินผลและการนิเทศการสอน

1.2 ความสำคัญของงานวิชาการ

สุรินทร์ กิจนิตย์ชีว์ (2541, หน้า 95) กล่าวว่า การจัดการศึกษาจึงไม่อาจปฏิเสธการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นได้ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน จะทำให้โรงเรียนสามารถนำศักยภาพของชุมชนด้านใดด้านหนึ่งมาช่วยเหลือแก้ปัญหาในส่วนที่โรงเรียนขาดแคลน เช่น แหล่งความรู้ต่าง ๆ ที่ส่งเสริมด้านวิชาการ

สุวรรณ ส้าแดงเดช (2544, หน้า 38-39) ได้กล่าวว่า มาตรฐานหรือคุณภาพ การศึกษามักจะได้รับการพิจารณาจากผลงาน ด้านวิชาการเป็นสำคัญ การบริหารงานวิชาการจึงเป็นภารกิจสำคัญของผู้บริหารที่ต้องดำเนินการให้เกิดผลดีและประสิทธิภาพมากที่สุด โดยจัดให้มีระเบียบแบบแผน และมีขั้นตอนในการดำเนินงานเพื่อความคล่องตัวในการปฏิบัติงานของครูและผลทางการเรียนของนักเรียน ผู้บริหารจะต้องตระหนักและ มีความเข้าใจบทบาทหน้าที่และ ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการโรงเรียนเป็นอย่างดี งานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญสูงสุด การบริหารงานวิชาการจึงเป็นหน้าที่และภารกิจอันดับแรกๆ ที่ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องหาทางสนับสนุน ส่งเสริมให้งานวิชาการของโรงเรียนได้กระทำอย่างจริงจัง การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพย่อมส่งผลให้คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนดีขึ้นด้วย

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546, หน้า 33) ได้กล่าวถึงความสำคัญของงาน วิชาการไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. เป็นงานที่มุ่งเน้นการพัฒนาสติปัญญา ความรู้ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม เจตนาดีและค่านิยมให้ผู้เรียนเป็น คนเก่ง คนดี และมีความสุขในการ ดำรงชีวิตตลอดจนเป็นผู้มีคุณค่าในสังคม

2. เป็นตัวกำหนดปริมาณงานของโรงเรียน เมื่อโรงเรียนมีงานวิชาการมากปริมาณงานด้านอื่นๆ ย่อมมีมากตามไปด้วย

3. เป็นเครื่องกำหนดการจัดสรรทรัพยากรให้แก่โรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์จะจัดให้ตามสัดส่วนของปริมาณงานวิชาการของ โรงเรียน โรงเรียนจะได้รับการจัดสรรงบประมาณมากขึ้นขึ้นอยู่กับปริมาณงานของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปริมาณงานด้านวิชาการ

4. เป็นเครื่องตัดสินคุณภาพของโรงเรียน การพิจารณาคุณภาพของ โรงเรียนต้องอาศัยงานทางด้านวิชาการของโรงเรียน โดยพิจารณาวิธีการและผลผลิตของระบบงาน วิชาการ อันได้แก่ วิธีการสอนของครู การบริหารงานวิชาการ ผลสำเร็จของครู ทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ ทางกรเรียนและคุณลักษณะที่พึงประสงค์

5. เป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จ และความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาเนื่องจากงานวิชาการเป็นงานหลักในสถานศึกษา ที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องดำเนินการ กระตุ้นและส่งเสริมให้ครูร่วมมือกัน ในการปรับปรุงงานวิชาการของโรงเรียนอยู่เสมอ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาต้องรู้จักวางแผน การติดต่อสื่อสารการประสานงาน การควบคุมบังคับบัญชา การวินิจฉัยสั่งการ การมอบหมายงานให้ถูกต้องและเหมาะสมเพื่อให้การปฏิบัติงานวิชาการบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 2) กล่าวว่า งานวิชาการถือว่าเป็นหัวใจสำคัญ เป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ทำให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดผลและประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สมชาย คำปลิว (2549, หน้า 9) กล่าวถึงความสำคัญของงานวิชาการ ดังนี้ งานวิชาการเป็นงาน หลักของสถานศึกษาที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียน เป็นตัวกำหนดปริมาณงานของสถานศึกษา การจัดสรรทรัพยากรให้แก่โรงเรียน คุณภาพของโรงเรียน และเครื่องชี้วัดความสำเร็จ ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำองค์กร

สันติ บุญภิรมย์ (2552, หน้า 12) กล่าวว่า งานวิชาการถือว่าเป็นหัวใจสำคัญ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นงานหลักของสถานศึกษา ส่วนงานอื่น ๆ เป็นสิ่งที่มาสนับสนุนงานวิชาการให้มีคุณภาพ ดังนั้นงานวิชาการจึงไม่ใช่แต่เพียงให้นักเรียนอ่านออก เขียนได้ แต่หมายรวมถึงการดำรงชีวิตกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

เฟเบอร์ (Faber, 1970, p.213) ได้กล่าวถึงความสำคัญของงานวิชาการไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนเป็นภารกิจที่สำคัญ ผู้บริหารจะต้องเตรียมการวางแผนสิ่งต่าง ๆ ไว้เป็นอย่างดี ถูกต้อง และเหมาะสม เพื่อพัฒนาผู้เรียนไปสู่จุดหมายปลายทางตามแผนที่

กำหนด ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอน หรืองานวิชาการ จะจัดให้เหมาะสมคล้อยกับผู้เรียน ควรเปิดกว้างให้ผู้เรียนเกิดความรู้ตลอดเวลา ทั้งในและนอกห้องเรียน และที่สำคัญที่สุดเพื่อให้ นักเรียนเป็นคนดีที่สังคมต้องการ

มิลเลอร์ (Miller, 1970, p.175) กล่าวว่า งานวิชาการเป็นหัวใจของโรงเรียน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า งานวิชาการเป็นหัวใจของสถาบันการศึกษาทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็น มหาวิทยาลัย วิทยาลัย หรือโรงเรียน การที่จะดูว่าสถานศึกษาใดมีมาตรฐานก็มักจะเอาผลงานทางวิชาการเป็นสำคัญ งานวิชาการจะสัมฤทธิ์ผลเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้บริหารว่าจะเอาจริงกับการบริหารงานวิชาการมากน้อยเพียงใดนั่นเอง

เวลแมน (Wellman, 1988, p.142) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของโรงเรียน ส่วนการบริหารงานบุคลากรก็ดี งานธุรการก็ดี เป็นเพียงส่วนประกอบที่เป็น ปัจจัยส่งเสริมงานวิชาการให้มีคุณภาพ และอำนวยความสะดวกแก่การบริหารงานวิชาการ โรงเรียนจะดีหรือเลวขึ้นอยู่กับงานวิชาการของโรงเรียน

ฟรีส, และออนสเตรน (Fred, & Ornstein, 1996, pp.409-530) ได้กล่าวถึงงาน วิชาการในรูปของการบริหารโปรแกรมและงานต่าง ๆ ของผู้บริหารไว้ว่ามี 3 งานที่สำคัญ คือ การพัฒนาหลักสูตรและนำไปใช้ การวิเคราะห์และปรับปรุงการสอน และการบริหารงานบุคคล ซึ่งแต่ละงานเกี่ยวข้องกับงานวิชาการบริหารโรงเรียนโดยตรง

สรุปได้ว่า งานวิชาการเป็นงานหลักหรือภารกิจหลักของการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในโรงเรียน เนื่องจากการบริหารงานวิชาการเป็นการจัด กิจกรรมทุกชนิดของสถานศึกษาที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตัวผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิด การพัฒนาตนเองให้เป็นคนดี มีความรู้ ความสามารถ

1.3 การมีส่วนร่วมในด้านงานวิชาการ

ชูชาติ พวงสมจิตร (2540, หน้า 17-8) กล่าวว่า การจำแนกขั้นตอนในการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในด้านงานวิชาการ ได้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มโครงการ เป็นขั้นการมีส่วนร่วมในการค้น ปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมการตัดสินใจกำหนดความต้องการ ของชุมชนและมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้น

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผน เป็นขั้นการมีส่วนร่วมในการกำหนด นโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ การกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงานกำหนด ทรัพยากรและแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ เป็นขั้นการมีส่วนร่วมในการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการโดยการช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือโดย การบริหารงาน และประสานงาน ตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินโครงการ เป็นขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินว่าโครงการที่ดำเนินการนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลนี้อาจเป็นการประเมินผลย่อย ซึ่งเป็นการประเมินผลความก้าวหน้าของโครงการที่จะกระทำกันเป็นระยะ ๆ หรือการประเมินผลรวม ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอดโครงการทั้งหมด

สุรินทร์ กิจนิตย์ชีว์ (2541, หน้า 95) กล่าวว่า กระบวนการในการมีส่วนร่วมทางด้านวิชาการของสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา คือ การที่ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์กิจกรรมการเรียนการสอน การจัดหาสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน การจัดหาสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ดีเป็นวิทยากรพิเศษ เป็นผู้ช่วยครู เป็นอาสาสมัคร กิจกรรมติดตามการสอนของครู ผลการเรียนรู้และพัฒนาการของนักเรียน การวัดและประเมินผล การเข้าร่วมประชุมรับทราบผลการเรียน การพัฒนาการเรียนการสอน การที่ผู้ปกครองจัดสภาพบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ดูแล และแนะนำการทำบ้านให้นักเรียนทำกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครอง ส่งเสริมให้นักเรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง วางแผนการทำงานที่บ้านร่วมกับนักเรียน รับรู้ชื่นชมผลงานของนักเรียนส่งเสริมและกระตุ้นพัฒนาการด้านสติปัญญา ด้วยคำถาม และจัดหาสื่อต่าง ๆ ให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรงโดยการพานักเรียนไปสถานที่ที่น่าสนใจ ให้ทำกิจกรรมที่นักเรียนสนใจ และการช่วยให้นักเรียนพัฒนาตนเองหลังรับทราบผลการเรียน

กิตติชัย การโสภ (2545, หน้า 37) ได้สรุปลักษณะการมีส่วนร่วมของในงานวิชาการไว้ 10 ประการ ดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ
2. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
3. มีส่วนร่วมในการวางแผน
4. มีส่วนร่วมในการดำเนินการ
5. มีส่วนร่วมในการควบคุมหรือตรวจสอบ
6. มีส่วนร่วมในการเสียสละเงิน
7. มีส่วนร่วมในการเสียสละแรงงาน
8. มีส่วนร่วมในการเสียสละวัสดุอุปกรณ์
9. มีส่วนร่วมในการประชุม
10. มีส่วนร่วมเป็นวิทยากร

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 21- 25) กล่าวว่า ชุมชนและผู้ปกครองต้องถือเป็นภาระหน้าที่ที่มีความจำเป็นจะต้องร่วมกันพัฒนาการศึกษาในชุมชนให้เจริญก้าวหน้า เพื่อใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาลูกหลานของชุมชนให้มีคุณภาพ โดยพยายามผลักดันให้โรงเรียนประถมศึกษาเป็นหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาชุมชน

กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 24) กล่าวว่า สำหรับผู้ปกครองในฐานะที่เป็นผู้ให้การเลี้ยงดูและมีความใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด ต้องการให้ผู้เรียนมีอนาคตที่ดีและดำเนินอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้ดีขึ้น อันจะส่งผลไปสู่การเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจะเกิดขึ้นได้ ถ้าผู้ปกครองได้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน โดยโรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งจะเกิดประโยชน์กับตัวผู้เรียนและยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ปกครองกับนักเรียนอีกด้วย การมีส่วนร่วมจะช่วยให้ทุกฝ่ายเกิดความเข้าใจตรงกันและเห็นความสำคัญในการจัดการศึกษาร่วมกัน สนับสนุนให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

วิชิต นันทสุวรรณ, และจำนง แรกพินิจ (2547, หน้า 46-47) ได้กล่าวว่า กระบวนการมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองมี 5 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นที่ 1 การร่วมคิด
- ขั้นที่ 2 การร่วมวางแผน
- ขั้นที่ 3 การร่วมปฏิบัติ
- ขั้นที่ 4 การร่วมประเมินผล
- ขั้นที่ 5 การร่วมรับประโยชน์

กรมสามัญศึกษา (2549, หน้า 6) ได้สรุปขั้นตอนการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา มี 5 ขั้นตอน ได้แก่

- ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมคิดริเริ่ม และตัดสินใจ
- ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมวางแผน
- ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมดำเนินการ
- ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผล
- ขั้นที่ 5 การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการศึกษาของโรงเรียน

มังกร ทองสุขดี (2546, หน้า 29) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในด้านงานวิชาการ คือการให้ความเห็นการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและต้องการของท้องถิ่นเสนอแนะ ส่งเสริม สนับสนุนสภาพสิ่งแวดล้อม แหล่งการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพ ทรัพยากรและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดระบบ – การประกันคุณภาพ

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553, หน้า 56) กล่าวว่า การเรียนการสอน ในการจัดเตรียมการสอนเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะต้องมีความพร้อมในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากร อุปกรณ์ อาคารสถานที่ เพื่อให้เด็กได้เรียนอย่างเสมอภาค สำหรับกระบวนการเรียนรู้ จะต้องให้เด็กทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญ

ที่สุด นั่นก็คือการยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง สถานศึกษาจะต้องร่วมกับภาคเอกชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน จัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาใช้ภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ สถานศึกษาจะต้องมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการพัฒนากับชุมชน อย่างไรก็ตาม บุคคลภายนอกมีสิทธิ์ที่จะติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษา เช่น ผลการเรียนรู้ การใช้จ่ายเงิน การจัดกิจกรรม การบริหารสถานศึกษา และจะต้องรายงานให้สาธารณชนทราบโดยเฉพาะคณะกรรมการสถานศึกษามีหน้าที่ติดตามควบคุมกิจการของสถานศึกษาและจะต้องทำหน้าที่นี้ให้ดีที่สุด

เซอร์จิโอวานี, และคนอื่นๆ (Sergiovani, et al., 1980, p.268) มีความเห็นว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในดำเนินงานวิชาการประกอบด้วย

1. การตั้งปรัชญาทางการศึกษาขึ้นมาเพื่อปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว
2. การจัดทำโครงการทางการศึกษาต่าง ๆ
3. การจัดให้มีการประเมินผลหลักสูตรและมีการเรียนการสอน
4. การสร้างบรรยากาศในสถานศึกษาให้พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง
5. การจัดการวัสดุสำหรับการเรียนการสอน

โฮเวอร์, เดรมเซ, และแซนเดอร์ (Hoover, Dempsey, & Sandler, 1989, p.285) พบว่า พ่อแม่ ผู้ปกครองมีความใส่ใจและสนใจในการศึกษาของบุตรหลานเป็นอย่างยิ่ง ใคร่รู้เพื่อจะได้ช่วยสนับสนุน ดังนั้นเมื่อโรงเรียนมีการติดต่อสื่อสารมายังผู้ปกครอง โดยขอความร่วมมือหรือความคิดเห็นใด ก็มักได้รับการตอบสนองด้วยดีในด้านที่ตนเองมีความสามารถที่จะสนับสนุนได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นผลต่อความร่วมมือในการที่จะร่วมพัฒนาบุตรหลานของตนในด้านวิชาการต่อไป

เอปสไตน์ (Epstein, 1998, pp.701-702) ได้เสนอโครงสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน 6 แบบ ประกอบด้วย ดังต่อไปนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง คือ ความรับผิดชอบในขั้นพื้นฐานของครอบครัว ได้แก่การจัดเตรียมที่อยู่อาศัย สุขภาพ โภชนาการเครื่องนุ่งห่ม ความปลอดภัยทักษะของผู้ปกครอง ต่อเด็กทุกระดับอายุ สภาพบ้านที่สนับสนุนเด็กในฐานะนักเรียนทุกระดับชั้น ข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมเพื่อช่วยโรงเรียนให้เข้าใจเด็กและครอบครัว

2. การติดต่อสื่อสาร คือ ความรับผิดชอบพื้นฐานของโรงเรียน ได้แก่ การสื่อสารจาก โรงเรียนสู่บ้าน และการสื่อสารจากบ้านสู่โรงเรียน

3. การอาสาสมัคร คือการมีส่วนร่วมที่โรงเรียนและเพื่อโรงเรียน ได้แก่

3.1 การอาสาสมัครในโรงเรียนหรือชั้นเรียน เช่น ช่วยผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน หรือผู้ปกครองในด้านต่าง ๆ

3.2 การอาสาสมัครเพื่อโรงเรียนหรือชั้นเรียน เช่น ช่วยโครงการของโรงเรียนและความก้าวหน้าของเด็กในทุกๆ ที่ทุกเวลา

3.3 การเป็นผู้ร่วมในทุกการแสดง กีฬา เหตุการณ์ การมอบรางวัล การเฉลิมฉลองและอื่น ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น

4. การเรียนรู้ที่บ้านคือการจัดสภาพแวดล้อมที่บ้านให้เหมาะสมหรือส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็ก

5. การตัดสินใจ คือการมีส่วนร่วมหรือการเป็นผู้นำในองค์กรต่าง ๆ เช่น สมาคม ผู้ปกครองและครู องค์กรผู้ปกครองและครู หรือสภาที่ปรึกษาคณะกรรมการ หรือกลุ่มที่ปรึกษา โรงเรียนอิสระต่าง ๆ โดยการเป็นสมาชิก ผู้มีส่วนร่วม ผู้นำ หรือตัวแทน เป็นต้น

6. การร่วมมือกับชุมชน คือการเชื่อมโยงชุมชนให้มาช่วยเหลือโรงเรียน นักเรียน และ ครอบครัว หรือ การเชื่อมโยงโรงเรียนให้ไปช่วยชุมชน

สรุปได้ว่า วิชาการ หมายถึง การจัดกิจกรรมทุกชนิดของสถานศึกษาที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตัวผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด เช่น งานด้านหลักสูตร การจัดแผนการเรียน การจัดทำตารางการเรียนการสอน การจัดครูเข้าสอน การพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากรทางด้านวิชาการ การวัดผลและประเมินผลและการนิเทศการสอน สามารถวัดได้จาก 1) มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นตามที่โรงเรียนร้องขอ 2) มีส่วนร่วมในการกำหนดแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในการจัดการเรียนการสอน 3) มีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์กิจกรรมการเรียนการสอน 4) มีส่วนร่วมติดตามผลการเรียนและพัฒนาการของนักเรียน 5) มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น 6) มีส่วนร่วมเป็นวิทยากรท้องถิ่นเพื่อเสริมความรู้ให้กับนักเรียน 7) มีส่วนร่วมจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน 8) มีส่วนร่วมในการจัดหาสื่อประกอบการเรียนการสอนและร่วมพัฒนาการจัดการเรียนการสอน 9) เอาใจใส่ดูแลนักเรียนให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน 10) ให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของนักเรียน และ 11) ร่วมเผยแพร่ผลงานและข่าวสารของโรงเรียนสู่ชุมชน

2. ด้านงานงบประมาณ

2.1 ความหมายของงานงบประมาณ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 48) กล่าวว่า งานงบประมาณ หมายถึง การใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มจากการทำงบประมาณ การอนุมัติงบประมาณการทำบัญชีจัดซื้อจัดจ้าง การเบิกจ่าย การตรวจสอบ และการรายงานงบประมาณ

สุรียพร วินิชบุตร (2546, หน้า 46) กล่าวว่า งานงบประมาณ หมายถึง การบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก ให้มีการจัดหาผลประโยชน์ทางการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 32) กล่าวว่า งานงบประมาณ หมายถึง ระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน (performance bass budgeting) โดยมุ่งเน้นผลผลิต

(output) และผลลัพธ์ (outcome) ของงานเชื่อมโยงทรัพยากรกับผลงานให้ความอิสระแก่สถานศึกษา ในการอาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และรับผิดชอบต่อความสำเร็จของงาน

นงลักษณ์ สุทธิวัฒน์พันธ์ (2547, หน้า 16-17) กล่าวว่า งานงบประมาณ หมายถึง การวางแผนการบริหารของรัฐที่แสดงกิจกรรมหรือโครงการที่หน่วยงานจะปฏิบัติ เป็นการประมาณรายจ่าย และที่มาของรายได้เพื่อการใช้จ่ายนั้น ๆ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2547, หน้า 16-17) กล่าวว่า งานงบประมาณ หมายถึง การใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มจากการจัดทำงบประมาณ การอนุมัติงบประมาณ การทำบัญชีจัดซื้อจัดจ้าง การเบิกจ่ายการตรวจสอบ และการรายงานงบประมาณ

กุลิก (Gulick, 1993, p.13) กล่าวว่า งานงบประมาณ หมายถึง การจัดทำงบประมาณการเงิน การวางแผน และการใช้จ่ายเงิน การบัญชี และการควบคุมดูแลใช้จ่ายเงิน หรือตรวจสอบบัญชีโดยรอบคอบและรัดกุม

แอนดริว (Andrew, 1996, p.10) กล่าวว่า งานงบประมาณ หมายถึง แผนการเงินที่ใช้เป็นรูปแบบสำหรับการปฏิบัติการในอนาคต และเป็นเครื่องมือควบคุมสำหรับการปฏิบัติการเหล่านั้น อันเป็นการคาดคะเนค่าใช้จ่ายและรายรับที่เกิดขึ้นในกาลข้างหน้า

สรุปได้ว่า งานงบประมาณ หมายถึง แผนงานที่โรงเรียนจัดตั้งขึ้นมาเพื่อการบริหารหน่วยงานของโรงเรียนให้สามารถดำเนินงานต่าง ๆ ไปตามจุดมุ่งหมาย ให้บรรลุผลสำเร็จตามที่ต้องการ งานบริหารงานงบประมาณในโรงเรียนจึงเปรียบเสมือนส่วนที่ประสานงานหรือคอยสนับสนุนให้โรงเรียนดำเนินการไปสู่เป้าหมายที่กำหนดด้วยความราบรื่น และมีประสิทธิผล

2.2 ความสำคัญของงานงบประมาณ

ณรงค์ สัจพันโรจน์ (2541, หน้า 3-4) กล่าวว่า งานงบประมาณมีความสำคัญ และเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษามี 6 ประการดังต่อไปนี้

1. การบริหารทุก ๆ งานภายในสถานศึกษา
2. การพัฒนา หากสถานศึกษาใช้จ่ายได้ดี และถูกต้องจะสามารถพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของสถานศึกษาได้อย่างดี
3. การจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้มีประสิทธิภาพ
4. การกระจายรายได้
5. การรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของสถานศึกษา
6. การประชาสัมพันธ์งานและผลงานที่สถานศึกษาดำเนินการ

ธงชัย สันติวงษ์ (2543, หน้า 4-5) ได้กล่าวถึงความสำคัญของงานงบประมาณว่าเป็นการคาดการณ์ความต้องการทางด้านการเงินที่จะมาดำเนินกิจกรรม โดยต้องคำนึงถึงขนาดของกิจกรรม เวลาที่ดำเนินการ การจัดหาเงิน การจัดสรรเงินให้มีประสิทธิภาพ

สุมาลี จิระมิตร (2546, คำนำ) ได้กล่าวถึงความสำคัญของงานงบประมาณว่า เนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจและการเงินที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ตลอดจนจนถึงการแข่งขันที่ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ในปัจจุบัน ทำให้ผู้บริหารต้องมีความรู้ในเรื่องการบริหารการเงินซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญที่จะต้องบริหารอย่างมีหลักเกณฑ์ รวดเร็ว ทันเหตุการณ์ ผู้บริหารที่ดีต้องมีความรู้ความเข้าใจในแนวคิดและหลักวิชาการในการบริหารการเงินงบประมาณ

สุรียพร วินิชบุตร (2546, หน้า 47) กล่าวว่า งานงบประมาณเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการบริหารงานทุกชนิด ทุกหน่วยงานและทุกองค์การ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายรัฐหรือเอกชน องค์การการกุศลหรือฝ่ายธุรกิจ ทุกหน่วยงานและทุกองค์การจะต้องจัดทำงบประมาณให้มีประสิทธิภาพ เพื่อสามารถใช้งบประมาณที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดรวมทั้งคาดการณ์ล่วงหน้าถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเงินที่จะเพิ่มหรือลดในอนาคตด้วย เพื่อสามารถวางแผนแก้ปัญหาได้ทันการณ์ และไม่เป็นเหตุให้การดำเนินงานต้องหยุดชะงัก งบประมาณเป็นสิ่งซึ่งบ่งแนวความคิดในการบริหารงานตลอดจนวิธีการดำเนินงานงบประมาณ จึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ นโยบาย วิธีดำเนินงาน และโครงสร้างของหน่วยงาน การดำเนินการกับงบประมาณในรูปแบบที่เหมาะสม มีความจำเป็นในการช่วยส่งเสริมการดำเนินงานของหน่วยงานองค์การให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

จากความสำคัญของงานงบประมาณ สรุปได้ว่า งานงบประมาณเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการบริหารงานทุกชนิด ทุกหน่วยงานและทุกองค์การ เป็นการคาดการณ์ความต้องการทางการเงินที่จะมาดำเนินกิจกรรม ดังนั้นทุกหน่วยงานและทุกองค์การจะต้องจัดทำงบประมาณให้มีประสิทธิภาพ เพื่อสามารถใช้งบประมาณที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2.3 การมีส่วนร่วมในด้านงานงบประมาณ

ปรีชา คัมภีรปรกรณ์, และคนอื่น ๆ (2545, หน้า 64) กล่าวว่า ผู้ปกครองควรมีบทบาทในการให้บริการด้านทรัพยากรแก่โรงเรียนโรงเรียนมีข้อจำกัดในด้านทรัพยากรและชุมชนจะมีความพร้อมมากกว่า ชุมชนจึงควรให้บริการทรัพยากรแก่โรงเรียนได้หลายลักษณะและหลายรูปแบบ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 21 - 25) กล่าวว่า ผู้ปกครองและชุมชนควรเข้ามาร่วมปฏิบัติงานช่วยเหลือสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียน เช่น การปรับปรุงช่วยเหลือซ่อมแซมอาคารเรียน อาคารประกอบ จัดและตกแต่งสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ร่วมรณรงค์หาทุนการศึกษาเพื่อพัฒนาโรงเรียน ตลอดจนร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ทางโรงเรียนได้จัดขึ้น เป็นต้น

สุวัฒน์ เงินฉ่ำ (2545, หน้า 20-21) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในทัศนะของการบริหารงบประมาณ คือ การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาเกี่ยวกับ

ทุนการศึกษา กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา กองทุนสวัสดิการเพื่อการศึกษา การส่งเสริมการบริหาร การจัดหารายได้และผลประโยชน์ในรูปแบบที่หลากหลาย

มังกร ทองสุคติ (2546, หน้า 29) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองด้านงบประมาณ คือ ให้ความเห็น ข้อเสนอแนะ การจัดตั้ง การใช้จ่ายงบประมาณให้เหมาะสม เสนอแนะความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับฯ มาใช้ให้เกิดประโยชน์

กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 32) กล่าวว่า ได้เสนอกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาด้านงบประมาณ ดังนี้

1. เป็นการระดมผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่มีประสบการณ์ เพื่อร่วมกันดำเนินการจัดการศึกษา เปิดโอกาสให้ครู เจ้าหน้าที่และชุมชน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องสำคัญของโรงเรียน

2. เป็นการระดมทรัพยากรด้านการเงิน และด้านวิชาการ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. สร้างความยืดหยุ่นในการทำงาน ทำให้เกิดการริเริ่มจัดทำโครงการใหม่ ๆ เพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น

4. ครูและผู้ปกครองซึ่งมีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณได้ร่วมเสนอความคิดเห็นในการปรับปรุงการศึกษาอีกทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการบริหารและจัดการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2554, หน้า 2) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครองในด้านงบประมาณของสถานศึกษา คือ ด้านการระดมเงินทุนเพื่อพัฒนาสถานศึกษา และด้านประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการจัดการของสถานศึกษา

โคเฮน, และ อัฟฮอฟ (Cohen, & Uphoff, 1977, p.6) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในทัศนะของการบริหารงบประมาณ คือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการตัดสินใจในการให้ทรัพยากรสนับสนุนโครงการ และการร่วมมือขององค์กร หรือกลุ่มกิจกรรมเป็นการเฉพาะ

ไลออน, ร็อบบิ้น, และสมิท (Lyons, Robbins, & Smith, 1983, p.258) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในด้านงานงบประมาณ ประกอบด้วย

1. การให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนในรูปแบบของวัสดุ สิ่งของกำลังทรัพย์ หมายถึง การที่คณะกรรมการสถานศึกษาบริจาคสิ่งของเครื่องใช้และทรัพย์สินให้กับโรงเรียน เพื่อนำไปใช้ในการสนับสนุนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้แก่เด็ก เช่น การให้วัสดุเหลือใช้เพื่อให้ครูนำไปทำเป็นอุปกรณ์การสอน การให้ของเล่นและเครื่องเล่นสนาม เสื้อผ้า โต๊ะ เก้าอี้ เป็นต้น รวมทั้งการให้ทุนการศึกษาเด็กยากจน หรือการให้ทุนทำอาหารกลางวันให้แก่เด็กยากจน

2. การให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนในรูปของแรงงาน หมายถึง การที่ผู้ปกครองเข้ามาช่วยเหลือโรงเรียนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ เช่น การช่วยประกอบอาหารกลางวันให้เด็ก การแต่งอาคารสถานที่สำหรับทำกิจกรรมพิเศษ เนื่องในโอกาสสำคัญ การช่วยจัดเตรียมเสื้อผ้าสำหรับเด็กในการเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษ และการช่วยควบคุมดูแลเด็กขณะออกไปทัศนศึกษา

3. ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในคณะกรรมการโรงเรียน ผู้ปกครองอาจเข้าเป็นสมาชิกในคณะกรรมการชุดใดชุดหนึ่งที่มีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำกับโรงเรียนในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

3.1 แนวทางในการจัดประสบการณ์ คณะที่ปรึกษาของโรงเรียนที่มีหน้าที่พิจารณาและทบทวนเกี่ยวกับแผนการจัดกิจกรรม ประสบการณ์ การจัดการศึกษาของโรงเรียน รวมทั้งการใช้อุปกรณ์ของเล่นในแต่ละปี เพื่อนำมาสรุปหาข้อดี ข้อเสีย รวมทั้งการให้ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นในการพัฒนาและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นในปีต่อไป แล้วนำข้อมูลเหล่านี้เสนอต่อผู้บริหารโรงเรียนเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาตัดสินใจ

3.2 การจัดสรรงบประมาณ คณะที่ปรึกษาของโรงเรียนมีบทบาทและหน้าที่ในการช่วยผู้บริหารโรงเรียนจัดสรรงบประมาณในหมวดต่าง ๆ ว่าควรจะต้องมีการตัดลดหรือเพิ่มเติมงบประมาณในหมวดใดหมวดหนึ่ง เพื่อให้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการของโรงเรียนในแต่ละปี

3.3 การจัดหาบุคลากร คณะที่ปรึกษาของโรงเรียนที่มีส่วนร่วมในการสัมภาษณ์ เพื่อคัดเลือกบุคคลสมัครเป็นผู้ช่วยครู รวมทั้งสามารถสนับสนุนหรือให้คำแนะนำกับผู้บริหารโรงเรียนเพื่อให้พิจารณาแต่งตั้งบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยที่คณะที่ปรึกษาเห็นว่ามีความสามารถ และมีความเหมาะสมกับตำแหน่งนั้น ๆ เป็นพิเศษ

3.4 การจัดกิจกรรมสำหรับผู้ปกครอง คณะที่ปรึกษาของโรงเรียนที่มีหน้าที่ในการให้คำแนะนำและข้อเสนอกับผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้ประสานงาน ในการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ปกครองและการดำเนินงานเพื่อให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เช่น ประเภทและลักษณะของกิจกรรมที่จะวัดให้กับผู้ปกครอง วิธีการจัดกิจกรรม และวิธีการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครอง เป็นต้น

สรุปได้ว่า งานงบประมาณ หมายถึง แผนงานที่โรงเรียนจัดตั้งขึ้นมาเพื่อการบริหารหน่วยงานของโรงเรียนให้สามารถดำเนินงานต่าง ๆ ไปตามจุดมุ่งหมาย ให้บรรลุผลสำเร็จตามที่ต้องการ งานบริหารงานงบประมาณในโรงเรียนจึงเปรียบเสมือนส่วนที่ประสานงานหรือคอยสนับสนุนให้โรงเรียนดำเนินการไปสู่เป้าหมายที่กำหนดด้วยความราบรื่น และมีประสิทธิผล สามารถวัดได้จาก 1) การร่วมหรือสนับสนุนในการจัดหารายได้ในการดำเนินงานของโรงเรียน 2) การร่วมหรือเสนอแนะให้มีกองทุนเพื่อการศึกษา 3) มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการจัดหารายได้และผลประโยชน์ในรูปแบบที่หลากหลาย 4) มีส่วนร่วมในการ

ตรวจสอบ ติดตาม และประเมินประสิทธิภาพการใช้จ่ายงบประมาณ และ 5) การร่วมในการวิเคราะห์แผนพัฒนานโยบายทางการศึกษาและของงบประมาณ

3. ด้านการบริหารงานบุคคล

3.1 ความหมายของการบริหารงานบุคคล

दनัย เทียนพุก (2545, หน้า 134-138) กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง ความเพียรพยายามจัดการให้บุคคลในหน่วยงานทุกหน่วยงาน ทุกตำแหน่งในองค์กรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร

ประเวศน์ มหารัตน์สกุล (2546, หน้า 153) กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง กิจกรรมงานที่เกิดจากการตกลึกทางความคิดในการบริหารทรัพยากรมนุษย์

ธีรวุฒิ บุญยโสภณ (2546, หน้า 112) กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง การบริหารทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับบุคคล ตั้งแต่การแสวงหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ เข้ามาปฏิบัติงาน การคัดเลือกและการพัฒนาบุคลากร รวมทั้งขั้นตอนในการที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรในองค์กรให้ดีขึ้น

สุนันทา เลานันท์ (2546, หน้า 5) กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง กระบวนการตัดสินใจ และการปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับบุคคลทุกระดับในหน่วยงาน เพื่อให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีประสิทธิภาพสูงสุดที่ส่งผลสำเร็จต่อเป้าหมายขององค์กร กระบวนการต่างๆ ที่สัมพันธ์ เกี่ยวข้องกัน ได้แก่ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การวิเคราะห์งาน การสรรหา การคัดเลือก การฝึกอบรมและการพัฒนา การประเมินผลการปฏิบัติงาน การจ่ายค่าตอบแทน สวัสดิการและผลประโยชน์เกื้อกูล สุขภาพและความปลอดภัยของพนักงาน และแรงงานสัมพันธ์ การพัฒนาองค์กร ตลอดจนการวิจัยด้านทรัพยากรมนุษย์

กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 2-3) กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง กระบวนการที่ทำให้คน ใช้งาน และบำรุงรักษาคน ที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในจำนวนที่เพียงพอและเหมาะสมนั่นก็คือ หน้าที่ทางด้านการรับสมัครการคัดเลือก การฝึกอบรม การพัฒนาตัวบุคคล การรักษาระเบียบวินัย การให้สวัสดิการ และการโยกย้ายเปลี่ยนตำแหน่งงาน

บีช (Beach, 1980, pp.65-66) กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง การดำเนินการต่างๆ ที่เกี่ยวกับนโยบายและโครงการเกี่ยวกับตัวบุคคล การคัดเลือกบุคลากรฝึกอบรม การกำหนดสิ่งตอบแทนต่างๆ การเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน การสร้างภาวะผู้นำ ตลอดจนการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานในองค์กรหรือหน่วยงาน

ฟลิปโป (Flippo, 1981, pp.3-4) กล่าวว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง การจัดการองค์การ การอำนาจการ การควบคุม การสรรหา การพัฒนาอัตราเงินเดือน ค่าตอบแทน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และการทำนุบำรุงรักษาไว้ซึ่งบุคคลขององค์การเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ ขององค์การ

สรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง กระบวนการตัดสินใจ และการปฏิบัติที่เกี่ยวข้อกับบุคคลทุกระดับในหน่วยงาน เพื่อให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

3.2 ความสำคัญของงานบุคคล

จรรยาภรณ์ พานิชเจริญนาม (2545, หน้า 56) กล่าวว่า ปัจจุบันหน่วยงานต่างๆ มีขนาดใหญ่ และมีความซับซ้อนยิ่งขึ้น อันเป็นผลมาจากอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อมทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคม และเทคโนโลยีใหม่ๆ ทำให้การบริหารงานบุคคลมีความสำคัญมากขึ้น นักบริหารงานบุคคลจึงต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ต้องให้ความสนใจกับงานวิจัย ศึกษาปัญหาด้านการบริหารงานบุคคล จึงจะช่วยให้การบริหารงานบุคคลมีคุณภาพและทันสมัยอยู่เสมอ

กิติมา ปรีดีติลล (2545, หน้า 82-83) กล่าวว่า องค์กรหรือหน่วยงานใดๆ จะเจริญก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพตามเป้าหมายที่วางไว้มากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับสมรรถภาพและคุณภาพของผู้ปฏิบัติงานควบคู่ไปกับความรู้ความสามารถของผู้บริหารด้วย หากผู้บริหารสามารถจัดการเกี่ยวกับเรื่องคนได้แล้ว ปัญหาอื่น ๆ แทบจะหมดไป ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ในปัจจุบันล้วนเป็นปัญหาที่เกิดจากการบริหารบุคคลที่ขาดประสิทธิภาพของผู้บริหาร การบริหารงานบุคคลที่ดีจะช่วยแก้และลดปัญหาได้

กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 33) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานบุคคลว่าเป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา เพื่อดำเนินการด้านบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัวอิสระภายใต้กฎหมาย ระเบียบ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา มีความรู้ ความสามารถ มีขวัญและกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้นหากขาดซึ่งบุคลากรที่ดี ก็ยากที่จะหวังความสำเร็จจากกิจการงานนั้นทั้งนี้เพราะปัจจัยอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นเงิน วัสดุอุปกรณ์ เทคนิควิธีการ จะดำเนินไปด้วยดี

อุทัย หิรัญโต (2548, หน้า 2) ได้ให้ความสำคัญของการบริหารงานบุคคลว่าการปฏิบัติที่เกี่ยวกับตัวบุคคลในองค์กรใดองค์กรหนึ่ง นับตั้งแต่การสรรหาคนเข้าทำงาน การคัดเลือก การบรรจุแต่งตั้ง การโอน การย้าย การฝึกอบรม การพิจารณาความดีความชอบ การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนเงินเดือน การปกครองบังคับบัญชา การดำเนินการทางวินัย การให้พ้นจากงาน และการจ่ายบำเหน็จบำนาญเมื่อออกจากงานไปแล้ว การบริหารงานดังกล่าวนี้ เพื่อให้ได้บุคคลที่มีคุณสมบัติครบถ้วน

พยอม วงศ์สารศรี (2549, หน้า 5-6) ได้สรุปความสำคัญของการบริหารงานบุคคลไว้ดังนี้

1. ช่วยพัฒนาให้องค์การเจริญเติบโต เพราะการบริหารงานบุคคลเป็นสื่อกลางในการประสานงานกับแผนกต่าง ๆ เพื่อแสวงหาวิธีการให้ได้บุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้ามาทำงานในองค์การ เมื่อองค์การได้บุคคลที่มีคุณสมบัติดังกล่าว ย่อมทำให้องค์การเจริญเติบโตและพัฒนายิ่งขึ้น

2. ช่วยให้บุคคลที่ปฏิบัติงานในองค์การได้มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน เกิดความจงรักภักดีต่อองค์การที่ตนปฏิบัติงาน

3. ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงแก่สังคมและแก่ประเทศชาติ ถ้าในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ย่อมไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างองค์การและผู้ปฏิบัติงาน ทำให้สภาพสังคมโดยรวมมีความสุข มีความเข้าใจอันดีต่อกัน

เฟรนช์ (French, 1978, p.351) กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานบุคคลว่า งานบุคคล ไม่ควรเป็นเพียงการบริหารเกี่ยวกับคนของหัวหน้างาน หรือไม่ควรเป็นเพียงงานด้านบุคลากรที่มอบหมายให้เป็นความรับผิดชอบของแผนกใดแผนกหนึ่งเท่านั้น หากแต่ควรจะมีฐานะเป็นรูปงานย่อยที่สำคัญที่สุดที่ครอบคลุมและมืออยู่ทุกส่วนขององค์การ

คิงส์เบอรี (Kingsbury, 1983, p.256) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารงานบุคคลไว้อย่างสั้นและรัดกุมว่า เมื่อพิจารณาในทุกแง่ทุกมุมแล้วก็ประจักษ์ว่างานบุคคลเป็นส่วนสำคัญที่สุดของการบริหาร

สรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคล เป็นกระบวนการบริการกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะเป็นการจัดการเกี่ยวกับคนซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญที่จะพาให้องค์การเจริญก้าวหน้า องค์การและบุคลากรต่างเป็นตัวชีวิตซึ่งกันและกัน ถ้าองค์การมีบุคลากรที่มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับงาน มีความเป็นผู้นำ มีคุณธรรม มีความเฉลียวฉลาดในการแก้ปัญหา การทำงานได้ดี ย่อมส่งผลให้การดำเนินกิจการขององค์การบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 การมีส่วนร่วมด้านการบริหารงานบุคคล

คชา ชันไพบูลย์ (2545, หน้า 31) กล่าวว่า แนวทางที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานบุคคล คือ การได้รับการศึกษาอบรมหรือเพิ่มเติมความรู้ การได้รับการศึกษาอบรมหรือเพิ่มเติมความรู้ เป็นกระบวนการเพิ่มเติมความรู้ ทักษะ และพัฒนาคุณภาพชีวิตคน การศึกษาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและเปลี่ยนพฤติกรรมของคนให้ดีขึ้น เพราะการศึกษาช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติที่ถูกต้องและให้เกิดความชำนาญในการปฏิบัติงาน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 20-24) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารงานบุคคลประกอบด้วย

1. การจัดหาบุคคลเข้าปฏิบัติงาน
2. การสรรหาและการธำรงรักษาบุคคล
3. การรักษาระเบียบวินัย
4. การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคคล

อำนาจ บ็อมน้อย (2545, หน้า 59) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ประกอบการในด้านการบริหารงานบุคคล คือ การสนับสนุนให้หน่วยงานต่าง ๆ มาเพื่ออบรมสัมมนา เพื่อพัฒนาตนเองของครูในโรงเรียน รองลงมาคือ การเข้าร่วมอบรมสัมมนา กับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อมาพัฒนาตนเอง และอันดับสุดท้ายคือ การเป็นกรรมการเครือข่ายของห้องเรียน

พนัส หันนาคินทร์ (2546, หน้า 133-134) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมด้านการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษามี 5 ประการดังนี้

1. ประสิทธิภาพของโรงเรียนย่อมขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน ประสิทธิภาพของผู้ปฏิบัติงานย่อมจะเพิ่มขึ้นจากการที่ระบบโรงเรียนให้โอกาสแก่ผู้ที่จะพัฒนานิสัย ความสามารถที่มีอยู่ในตัวของแต่ละคน

2. การพัฒนาการของคนนั้นเป็นกิจกรรมตั้งแต่เกิดจนถึงตาย การพัฒนาบุคลากรเป็นกิจกรรมที่ต้องกระทำตั้งแต่แรกเข้าทำงานจนถึงเวลาที่จะต้องออกจากงานไปตามวาระ

3. ระบบโรงเรียน มีหน้าที่ที่จะต้องเสริมสร้างประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ทั้งเพื่อเตรียมคนไปรับหน้าที่ใหม่ และปรับปรุงงานที่ทำอยู่เดิมให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ทั้งรูปเป็นคณะ และทั้งเป็นรายบุคคล และบทบาทนี้จะต้องเพิ่มขึ้นอยู่เสมอ

4. จุดประสงค์ประการแรกในการพัฒนาบุคลากรนั้น เพื่อปรับปรุงคุณภาพของระบบโรงเรียนให้สูงขึ้น และในกรณีเช่นนี้ก็จำเป็นที่จะต้องทำการปรับปรุง ให้ผู้ปฏิบัติงานได้สามารถทำงานให้สอดคล้องกันและด้วยคุณภาพที่ได้ระดับทัดเทียมกัน

5. ระบบโรงเรียนควรจะถือว่าการพัฒนาตัวบุคคลนั้นเป็นการลงทุนรูปหนึ่งที่จะให้ผลในระยะยาว นอกจากจะเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพของผู้ปฏิบัติงานแล้ว ยังเป็นการที่จะดึงดูดคนให้ปรารถนาที่จะทำงานอยู่กับระบบโรงเรียนนั้น ๆ มากขึ้น อันเป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่น แน่นหนาให้แก่ระบบโรงเรียนนั้นโดยตรง

อรศรี งามวิทยาพงศ์ (2546, หน้า 25 – 31) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารงานบุคคลประกอบด้วย เกิดขึ้นในลักษณะและกระบวนการที่เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อชีวิตของชุมชนโดยพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ ความสามารถพื้นฐานในการดำรงชีวิตและเลี้ยงชีพ รู้จักใช้และคิดค้นเทคโนโลยี ฝึกให้ทักษะในการจัดการในการแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมและทรัพยากรของชุมชนรวมทั้งพัฒนาสติปัญญาของบุคคลในด้านการคิด การจำและจินตนาการ และการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ ให้มีสำนึกทางจริยธรรม เข้าใจคุณค่าของชีวิตธรรมชาติและ

สติปัญญา ซึ่งความรู้ความสามารถและคุณธรรมของปัจเจกบุคคลที่ได้รับการพัฒนาทรัพยากรของชุมชน ทำให้ชุมชนมีสมาชิกที่มีคุณภาพ

กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในด้านการบริหารงานบุคคล คือ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาตามที่กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากำหนด

อำนาจ บัณฑิตน้อย (2553, หน้า 35) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการให้คำปรึกษา เสนอแนะ และร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการสรรหา การพัฒนา การดำรงรักษาบุคลากร การรักษาระเบียบวินัย การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคล หมายถึง กระบวนการตัดสินใจ และการปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับบุคคลทุกระดับในหน่วยงาน เพื่อให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีประสิทธิภาพสูงสุด สามารถวัดได้จาก 1) การมีส่วนร่วมในการประชุมผู้ปกครองเพื่อให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้บริหารและครู 2) ส่งเสริมในการดำเนินงานพัฒนาบุคลากรให้มีการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 3) ให้ความร่วมมือในการกำหนดทิศทางการบริหารงานบุคคลของโรงเรียน 4) มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียน 5) มีส่วนร่วมในการเสนอแนะปัญหาที่เกิดขึ้นจากบุคลากรในโรงเรียน 6) มีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร 7) มีส่วนร่วมในการกำหนดวินัยและการรักษาระเบียบวินัยการปฏิบัติเพิ่มเติมจากระเบียบราชการ และ 8) มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมแก่บุคลากรในโรงเรียน

4. ด้านสัมพันธ์ชุมชน

4.1 ความหมายของสัมพันธ์ชุมชน

ปาริชาติ วลัยเสถียร, และคนอื่น ๆ (2545, หน้า 138) กล่าวว่า สัมพันธ์ชุมชน หมายถึง การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาสถานศึกษา ในลักษณะการร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยี ในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมชุมชน

จงรัก จันทวงศ์ (2546, หน้า 6) กล่าวว่า สัมพันธ์ชุมชน หมายถึง กิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งที่ประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการทำกิจกรรมในสถานศึกษานับตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินงาน ร่วมสนับสนุน ร่วมติดตามประเมินผล ซึ่งเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งในการทำกิจกรรมนั้นๆ ให้ประสบผลสำเร็จ

กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 32) กล่าวว่า สัมพันธ์ชุมชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบเรื่องต่าง ๆ ในสถานศึกษา

สุชาติ จักรพิสุทธิ์ (2547, หน้า 53) กล่าวว่า สัมพันธ์ชุมชน หมายถึง ลักษณะการมีส่วนร่วมจากความเกี่ยวข้องทางด้านเหตุผล โดยการเปิดโอกาสให้สังคมองค์กรต่างๆ ในชุมชน ประชาชนมีบทบาทหลักตามสิทธิ หน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสถานศึกษา ตั้งแต่การคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ วางแผน การร่วมปฏิบัติ และการรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนให้การดำเนินงานเกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดด้วยความสมัครใจ

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2548, หน้า 94) กล่าวว่า สัมพันธ์ชุมชน หมายถึง กระบวนการที่สถานศึกษาทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนและชุมชน ทั้งในรูปของส่วนบุคคลกลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิและองค์การอาสาสมัครในรูปต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องด้วยกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้

เออร์วิน (Erwin 1976, p. 138) กล่าวว่า สัมพันธ์ชุมชน หมายถึง การพัฒนาแบบมีกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในสถานศึกษา โดยดำเนินการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของประชาชน ให้ความคิดสร้างสรรค์ และความชำนาญของประชาชน แก้ไขปัญหาร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์การและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

โคเฮน, และอัปฮอฟ (Cohen, & Uphoff, 1977, p.7) กล่าวว่า สัมพันธ์ชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน 3 ประการ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จะทำอะไรและทำด้วยวิธีการอย่างไร 2) มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการและตัดสินใจในการแบ่งปันผลประโยชน์อันเกิดจากโครงการพัฒนา และ 3) มีส่วนร่วมในการประเมินโครงการ

หวาง (Whang, 1981, pp.91-92) กล่าวว่า สัมพันธ์ชุมชน หมายถึง กระบวนการเข้าไปดำเนินงานของบุคคลหรือของกลุ่ม เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสนใจของตนหรือเพื่อให้การสนับสนุนทางด้านกำลังคน

กุस्ताโว (Gustavo, 1992, p.4) กล่าวว่า สัมพันธ์ชุมชน หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมรับผิดชอบในบางสิ่งบางอย่าง แต่ต่อมามีความหมายชัดเจนลึกซึ้งไปมากกว่าเพียงการมีส่วนร่วมรับผิดชอบ เมื่อมีการเชื่อมโยงไปสู่กระบวนการรับผิดชอบต่อแต่ละบุคคลหรือกระบวนการเปลี่ยนแปลงในภาพรวม

สรุปได้ว่า สัมพันธ์ชุมชน หมายถึง กระบวนการและวิธีการต่าง ๆ ที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ใช้ในการติดต่อสื่อสาร สร้างความเข้าใจอันดีกับผู้ปกครองนักเรียน

ประชาชน และชุมชน เพื่อให้เกิดการตอบสนองความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ส่งผลให้เกิดการพัฒนา ทั้งในโรงเรียนและชุมชนนั้น

4.2 ความสำคัญของสัมพันธ์ชุมชน

ธนสาร บัลลังก์ปัทมา (2551, หน้า 4) กล่าวว่า สัมพันธ์ชุมชนในการจัดการศึกษา นับเป็นกระบวนการที่สำคัญ ที่จะช่วยพัฒนาการศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็ก หากชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรการศึกษา รวมถึงการเชิญผู้ปกครองที่มีความรู้และมีเวลาว่างมาเป็นครูพ่อนครุแม่ให้ความรู้ด้านวิชาการ ด้านภูมิปัญญาเกี่ยวกับบุตรหลาน ย่อมเกิดผลดีทั้งต่อโรงเรียนที่ได้บุคลากรเพิ่ม ส่วนผู้ปกครองย่อมภาคภูมิใจที่ได้สอนบุตรหลานในโรงเรียน รวมถึงนักเรียนที่จะมีความเคารพและนับถือในตัวผู้ปกครองเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

พัชรพร ทวยสงฆ์ (2552, ย่อหน้า 2) ได้ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า เป็นเหตุผลที่จำเป็นต่อการบริหารหรือการจัดการในสถานศึกษา คือ 1) ก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในการปฏิบัติงานที่มุ่งหวัง 2) กระบวนการตัดสินใจสามารถรองรับพฤติกรรมของบุคคลในสถานศึกษาได้กว้างขวาง และเกิดการยอมรับได้ 3) เป็นหลักการของการบริหารที่เป็นผลต่อการดำเนินการเชิงวิเคราะห์ด้วยเหตุผลวิวัฒนาการเพื่อความดี และ 4) ลดช่องว่างของระบบการสื่อสารในสถานศึกษา และขจัดปัญหาความขัดแย้ง

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และสังคม เพื่อสร้างความสัมพันธ์ ความรับผิดชอบ ที่มีร่วมกันในการวางแผน การดำเนินการ การตัดสินใจ เพื่อให้ชุมชนและสถานศึกษามีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และมีความเข้าใจระบบการจัดการสถานศึกษาที่ดีขึ้น

4.3 การมีส่วนร่วมด้านสัมพันธ์ชุมชน

กรมการพัฒนาชุมชน (2542, หน้า 50-52) กล่าวว่า องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมในชุมชนมี 2 ประการ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดำเนินงานศูนย์ ดังนี้

1.1 ช่วยเหลือในการอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยผู้ปกครองใช้เวลาว่างผลัดเปลี่ยนกันมาร่วมศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างถูกต้องจากผู้ดูแลเด็กอย่างน้อยวันละ 1 คน เพื่อช่วยเหลือผู้ดูแลเด็ก และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตรประจำวัน

1.2 หมั่นติดต่อกับผู้ดูแลเด็กเพื่อทราบพฤติกรรมของเด็กและหาแนวทางแก้ไขปรับปรุง

1.3 ใช้เวลาว่างทำประโยชน์ให้ศูนย์ เช่นปลูกผักสวนครัว ซ่อมแซม ตกแต่ง หรือทำความสะอาดบริเวณศูนย์

1.4 การเตรียมอาหาร

1.5 การรับ – ส่งเด็ก ผู้ปกครอง

- 1.6 จ่ายค่าตอบแทนตามข้อตกลง
 - 1.7 การจัดหาดูแลรักษาและซ่อมอุปกรณ์ของเด็กเล็ก
 2. การมีส่วนร่วมขององค์กรในชุมชนที่จะสนับสนุนการดำเนินการของศูนย์ได้ตามลักษณะขององค์กร ชุมชนนั้น ๆ เช่น
 - 2.1 คณะกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล สามารถสนับสนุนในด้านงบประมาณ ที่ดิน วัสดุในการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
 - 2.2 คณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบลสามารถสนับสนุนในด้านการช่วยเหลือเด็ก การจัดทำอาหารกลางวัน การจัดทำอาหารเสริม
 - 2.3. คณะกรรมการเยาวชน สภาตำบล อาสาพัฒนาชุมชน สามารถช่วยรณรงค์ในการหาเงิน หรือวัสดุอุปกรณ์มาสมทบในการดำเนินงานของศูนย์ในโอกาสต่างๆ อีกด้วย
- สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร (2542, หน้า 71) กล่าวว่า องค์ประกอบงานการมีส่วนร่วมของชุมชนมี 4 ประการ ดังต่อไปนี้
1. การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 2 ประการ คือ
 - 1.1 มีคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียน
 - 1.2 จัดประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับการจัดการศึกษา และกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนระหว่างผู้ปกครอง
 2. การร่วมกิจกรรมของชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ตามเทศกาลและวันสำคัญ
 3. การประชาสัมพันธ์โรงเรียนจัดกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง
 4. การให้บริการแก่ชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น 2 ประการ คือ
 - 4.1 จัดให้มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้ปกครองชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ขึ้นในโรงเรียน
 - 4.2 มีผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ให้การสนับสนุนทุนทรัพย์
- กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 33) กล่าวว่า องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของชุมชน คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการดำเนินงานของสถานศึกษา เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มกิจกรรมจนจบกิจกรรม ในการดำเนินกิจกรรมต้องคำนึงถึงศักยภาพ ชีตความสามารถของประชาชน ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมนั้น ๆ ด้วย
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2549, หน้า 34-40) กล่าวว่า องค์ประกอบของงานการมีส่วนร่วมของชุมชน 3 ประการ ดังนี้
1. การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน
 2. การร่วมกิจกรรมของชุมชน โรงเรียนเข้ากิจกรรมของชุมชนและองค์กรตามเทศกาลและวันสำคัญ

3. การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และองค์กรต่าง ๆ ในท้องถิ่น

สรุปได้ว่า สรุปได้ว่า สัมพันธ์ชุมชน หมายถึง กระบวนการและวิธีการต่าง ๆ ที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ใช้ในการติดต่อสื่อสาร สร้างความเข้าใจอันดีกับผู้ปกครอง นักเรียน ประชาชน และชุมชน เพื่อให้เกิดการตอบสนองความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทั้งในโรงเรียนและชุมชนนั้น สามารถวัดได้จาก 1) มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมด้านการพัฒนาในชุมชน 2) ส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์โรงเรียน จัดประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ 3) ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการของโรงเรียน 4) จัดบุคลากรในโรงเรียนให้มีหน้าที่ประสานการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชนและท้องถิ่น 5) ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านความรู้ ประสบการณ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 6) ส่งเสริมให้มีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน และหน่วยงานอื่น ๆ และ 7) ส่งเสริมให้มีการจัดประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับการจัดการศึกษา และกิจกรรมต่าง ๆ

5. ด้านอาคารสถานที่

5.1 ความหมายของอาคารสถานที่

ศิริ เจริญวัย (2541, หน้า 18) กล่าวว่า งานอาคารสถานที่ หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลฝ่ายต่าง ๆ ในสถานศึกษาร่วมมือร่วมใจกันควบคุม ดูแลและพัฒนาเกี่ยวกับอาคาร สิ่งปลูกสร้าง บริเวณ และสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา โดยใช้วัสดุ อุปกรณ์ และเงินค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเพื่อให้อาคารสถานที่ มีความเป็นระเบียบ สวยงาม ร่มรื่น น่าอยู่ มั่นคง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545, หน้า 167-172) กล่าวว่า งานอาคารสถานที่ หมายถึง การที่ผู้บริหารใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ดำเนินงานอาคารสถานที่ร่วมกับบุคลากรในโรงเรียน ให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

จินตนา จันทวงษ์ (2546, หน้า 15) กล่าวว่า งานอาคารสถานที่ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และบรรลุวัตถุประสงค์ของโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 32) กล่าวว่า งานอาคารสถานที่หมายถึง การจัดดำเนินการเกี่ยวกับอาคารสถานที่และบริเวณที่ใช้ในการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และได้ผลตามเป้าหมายที่วางไว้

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, นิตยา นวลน้อม, ไชยา ภาวะบุตร, และวาโร เพ็งสวัสดิ์ (2547, หน้า 365) กล่าวว่า งานอาคารสถานที่ หมายถึง การที่ผู้บริหารใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ดำเนินงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมร่วมกับบุคลากรในโรงเรียน ให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

เฮาท์, และดันแคน (Hough, & Duncan, 1970, pp.2-4) กล่าวว่า งานอาคารสถานที่ หมายถึง งานหลักที่บุคคลต้องใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์ในการสนับสนุนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้

คเมลเลอร์ (Kmeler, 1981, p.102) กล่าวว่า งานอาคารสถานที่ หมายถึง งานที่มีจุดมุ่งหมายถึงอาคาร สถานที่ รวมถึงการให้ข่าวสาร สถานการณ์เงื่อนไข หรือกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อเตรียมไว้ส่งเสริมการเรียนรู้

สรุปได้ว่า อาคารสถานที่ หมายถึง การดำเนินการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ร่วมกับบุคลากรในโรงเรียน โดยร่วมกันรับผิดชอบ ควบคุม ดูแลความเรียบร้อย ความปลอดภัย ประสานงาน และบริการเกี่ยวกับงานอาคารสถานที่ให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด เพื่อให้เกิดความพึงพอใจด้วยกันทุกฝ่าย

5.2 ความสำคัญของอาคารสถานที่

ศิริ เจริญวัย (2541, หน้า 20) ได้สรุปความสำคัญของงานอาคารสถานที่ไว้ดังนี้

1. เป็นการดำเนินการที่เอื้ออำนวยความสะดวกแก่งานด้านวิชาการอันเป็นงานหลักหรือหัวใจของสถานศึกษา เช่น จัดสถานที่เรียน จัดทำห้องสื่อการศึกษาและการจัดซ่อมแซมอาคารเรียน
2. เป็นการจัดและบริหารด้านการดำเนินงานต่าง ๆ ของสถานศึกษาให้เป็นไปด้วยความราบรื่น สะดวกและปลอดภัย เช่น จัดทำที่เก็บรักษาวัสดุครุภัณฑ์ จัดสร้างหอประชุมและการจัดทำทางระบายน้ำ
3. เป็นการเตรียมพร้อมที่จะรองรับความคิดและการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทางการจัดการศึกษา เช่น การเพิ่มหรือลดจำนวนนักเรียน การเปลี่ยนแปลงขนาดของชุมชน และความต้องการอาชีพของประชาชน
4. เป็นการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีมีประโยชน์ต่อการกลมกลืนและเสริมสร้างความรู้สึกรักคิดอันดีงามให้เกิดขึ้นในตัวเด็กนักเรียน เพราะได้รับประสบการณ์อันดีเป็นแบบอย่างที่ดีได้ เช่น การรักษาความสะอาด การปลูกและบำรุงรักษาไม้ดอกไม้ประดับและการจัดสร้างอาคารให้ถูกทิศทางลม
5. เป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้บุคลากรในสถานศึกษาพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ตลอดจนเกิดความรักความหวงแหนสถานศึกษา เพราะทุกคนได้รับความสะดวกสบายทุกอย่างเหมือนอยู่บ้านของตนเอง

กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 32) กล่าวว่า ครูไม่ใช่ตัวจักรสำคัญที่จะสร้างความเติบโตทุกด้าน ให้แก่นักเรียนแต่เพียงฝ่ายเดียว อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน นอกจากจะเป็นที่พักอาศัยที่มั่นคงแข็งแรง คุ่มแดด คุ่มฝนและเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้แล้ว ยังมีส่วนช่วยเสริมสร้างความเจริญงอกงามทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และ

สังคมของนักเรียน อาคารสถานที่เป็นที่พบปะสังสรรค์ระหว่างครู นักเรียน ผู้บริหารโรงเรียน และประชาชนทั่วไป เป็นขวัญและกำลังใจในการทำงานของครู และทุกคนในโรงเรียน และยังเป็นแหล่งเก็บอุปกรณ์การศึกษา ครุภัณฑ์ เพื่อการเรียนการสอน เป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรม การศึกษาแก่คนทั่วไปความสำคัญของการบริหารงานอาคารสถานที่ มี 10 ประการดังนี้

1. เป็นการเตรียมอาคารสถานที่ไว้สำหรับรองรับความคิดทางการศึกษา การ ออกแบบจึงต้องเหมาะสม และยืดหยุ่น เพื่อรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ อยู่เสมอ บริเวณพื้นที่ ของโรงเรียนจะต้องยืดหยุ่น เพื่อเตรียมการขยายตัว และจัดบริเวณให้เหมาะสม

2. เป็นการช่วยในการดำเนินการด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนให้สามารถบรรลุ วัตถุประสงค์อย่างรวดเร็ว แน่นนอน เนื่องจากการกำหนดจุดมุ่งหมาย ขั้นตอนการทำงาน และ ระบบควบคุมงานชัดเจน

3. เป็นการเตรียมพร้อมที่จะรับงบประมาณเพื่อการปรับปรุงและก่อสร้าง

4. เป็นข้อมูลว่าปัจจุบันโรงเรียนมีอาคารเรียน อาคารประกอบกี่หลัง มีเนื้อที่ ที่จะใช้ก่อสร้างอาคารเพิ่มเติมอีกจำนวนเท่าใด ในเนื้อที่ดังกล่าวจะขยายก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ให้เต็มรูปแบบและโครงการ รวมทั้งจะต้องใช้จ่ายงบประมาณเท่าใด

5. เป็นข้อมูลให้ทราบว่า ในแต่ละท้องถิ่นนั้น ๆ ต้องการอาคารสถานที่ทาง การศึกษา ในลักษณะที่ไม่จำเป็นจะต้องเหมือนกันก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพของท้องถิ่น อาชีพ ทรัพยากรและความสามารถที่จะตอบสนองได้

6. เป็นการช่วยให้โรงเรียนสวยงาม สะอาด มีสภาพแวดล้อมที่ดี เนื่องจากมี หลักการบริหารที่ดี และมีครู อาจารย์ คนงานภารโรง นักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบร่วมกัน

7. เป็นการช่วยให้การใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียน มีประสิทธิภาพ ทันท่วงที ต่อ การเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร และรูปแบบจัดการศึกษาซึ่งเกิดขึ้นเสมอ และสามารถใช้ได้ดีที่สุด ในระยะยาว

8. เป็นการอำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอนหรือให้การศึกษา คือ สร้างความเจริญงอกงามทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของนักเรียน ทั้งยังมีอิทธิพล ต่อการหล่อหลอมพฤติกรรม เจตคติ ค่านิยมของครู และนักเรียนตลอดจนบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียน

9. เป็นการช่วยทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกที่ดีต่อการเรียนรู้ อันจะเป็น หนทางในการสร้างชื่อเสียง เกียรติยศ ให้กับตนเอง และสถานศึกษาของตน

10. ให้นักเรียนเกิดความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ สุทิน พรหมสี (2551, ย่อหน้า 4) ได้กล่าวถึงความสำคัญของงานอาคาร สถานที่ที่มีความสำคัญโดยสรุป 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1. เป็นการบริหารงานที่ให้ความสะดวกแก่การดำเนินงานหลักของโรงเรียน คืองานวิชาการ

2. ส่งเสริมให้การดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนเป็นไปโดยสะดวก และมีประสิทธิภาพ

3. เพื่อเตรียมพร้อมที่จะรองรับความคิด และความเปลี่ยนแปลงทางการจัดการศึกษา เช่น การเพิ่ม หรือลดของจำนวนนักเรียน หรือความเปลี่ยนแปลงของชุมชน

4. ส่งเสริมให้นักเรียนมีความพร้อม และพอใจในการประกอบกิจกรรมการเรียน

5. เป็นการบริหารงานที่มีส่วนเสริมสร้างขวัญและกำลังใจของบุคลากรให้พร้อมที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่

แคลโดลี, และคนอื่น ๆ (Candoli, et al., 1992, p.151) ได้กล่าวถึงความสำคัญของงานอาคารสถานที่ว่ามีความสำคัญ เพราะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กรให้การบริการในการบริหารงานอื่น ให้บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ เช่น การบริการในการตรวจสอบคุณภาพ การประสานงานขอความร่วมมือจากผู้ปกครองชุมชน

สรุปได้ว่า งานอาคารสถานที่ มีความสำคัญต่อการเรียนรู้เป็นอย่างมาก อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมเป็นงานที่สนับสนุน ส่งเสริมงานด้านวิชาการ ช่วยในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างรวดเร็ว ช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้สึกที่ดีต่อการเรียนรู้ สร้างขวัญและกำลังใจให้บุคลากร เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เป็นศูนย์กลางของการจัดกิจกรรมทางการศึกษาเพื่อนักเรียนและชุมชน เสริมสร้างความเจริญงอกงาม ด้านร่างกาย จิตใจสติปัญญา และสังคม

5.3 การมีส่วนร่วมด้านอาคารสถานที่

อรุณ ชูดำ (2541, หน้า 17) กล่าวว่า งานอาคารสถานที่ที่จะประสบผลสำเร็จได้ต้องมียุทธศาสตร์ประกอบ 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในขั้นนี้เป็นขั้นรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม อาจได้จากระบบข้อมูลของโรงเรียนที่มีอยู่ และหาข้อมูลสภาพปัญหาที่เพิ่มเติม เพื่อให้เป็นปัจจุบันและแน่นอน

2. วางแผน เมื่อรู้ความต้องการด้านอาคารสถานที่ว่าจะแก้ปัญหาหรือพัฒนาอย่างไร แล้วก็จัดให้มีการวางแผนและเขียนโครงการเพื่อแก้ปัญหา เพื่อพัฒนาหรือเพื่อบรรลุความต้องการด้านอาคารสถานที่นั้น ๆ

3. การดำเนินงานตามแผนงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม จะต้องกำกับติดตาม และควบคุมดูแลให้การดำเนินงานดำเนินไปตามแผนที่วางไว้ การดำเนินงานด้านอาคารสถานที่ที่จะดำเนินไปโดยราบรื่นและมีประสิทธิภาพได้นั้น จะต้องพยายามให้บุคคลหลาย ๆ ฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

4. การประเมินผลการดำเนินงานด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่จะช่วยให้ทราบว่า การดำเนินงานเป็นไปตามแผนหรือไม่ เพียงใด เพื่อปรับ

แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขในระหว่างดำเนินงาน และเป็นข้อมูลสำหรับการพิจารณาวางแผนดำเนินงานปีถัดไป การประเมินผลงานด้านอาคารสถานที่จะต้องทำเป็นระยะ ๆ และสม่ำเสมอตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในแผนงาน

พิสิฐ พิษณานนท์, และประเสริฐ อินทร์รักษ์ (2542, หน้า 42) กล่าวว่า การบริหารอาคารสถานที่เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องมีการวางแผน กำหนดนโยบายเพื่อรองรับการเจริญเติบโตของประชาชน การจัดการ การใช้อาคารให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการรักษาอาคารให้อยู่ในสภาพดี สามารถสนองความต้องการของผู้ใช้บริหาร คือ นักเรียน ครู-อาจารย์ ได้อย่างเพียงพอและเหมาะสม ความรับผิดชอบของผู้บริหารจะต้องบริหารโรงเรียนที่พึงมีต่อเรื่องอาคารสถานที่ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การบำรุงรักษาอาคารสถานที่
2. กำหนดตารางการใช้ประโยชน์อาคารสถานที่
3. การวางแผนอาคารสถานที่โรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 33) กล่าวว่า กระบวนการในการบริหารงานอาคารสถานที่ มี 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ โดยดำเนินการตามขั้นตอน คือ รวบรวมข้อมูลและปัญหาด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม วิเคราะห์ข้อมูล และปัญหา สรุปความต้องการด้านอาคารสถานที่

2. วางแผน การวางแผนและเขียนโครงการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนา ต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ ให้อาคารในสถานศึกษาและบุคลากรในชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง การวางแผนด้านอาคารสถานที่จะต้องมุ่งใช้อาคารสถานที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่ากับการลงทุน และให้เป็นการเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการพัฒนานักเรียนในด้านต่าง ๆ ให้มากที่สุด

3. ดำเนินการตามแผน โดยยึดแนวปฏิบัติดังนี้ คือ ให้อาคารในสถานศึกษามีความตระหนักรู้สึกว่าตนเองมีส่วนเป็นเจ้าของ ซึ่งต้องมีความรับผิดชอบต่อการดำเนินงานของสถานศึกษา ให้นักเรียนมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการดำเนินงานด้านอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมในส่วนที่สามารถกระทำได้ ซึ่งจะช่วยปลูกฝังนิสัยการทำงาน และเกิดภาคภูมิใจในสถานศึกษาของตน และปลูกฝังให้ชุมชนตระหนักว่า สถานศึกษาเป็นสมบัติของชุมชนและให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านอาคารสถานที่เท่าที่จะเป็นไปได้

4. ประเมินผล ควรมีการประเมินผลเป็นระยะ ๆ และสม่ำเสมอตามระยะเวลาที่กำหนดในแผนงาน โดยใช้วิธีการที่สำคัญดังนี้ คือ การทำตารางกำหนดเวลาประเมินผลไว้อย่างชัดเจนในแต่ละโครงการ ทำตารางกำหนดการใช้อาคารสถานที่และบันทึกผลมีการตรวจตราดูแลอย่างสม่ำเสมอ และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล

สุทิน พรหมสี (2551, ย่อหน้า 1) กล่าวว่า งานอาคารสถานที่เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยให้โรงเรียนดำเนินงานไปได้โดยสะดวก อาคารสถานที่เป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำเนินงานของโรงเรียนเช่นเดียวกับบ้านเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของคนจึงควรที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญต่อการบริหารงานอาคารสถานที่ให้เหมาะสมกับความสำคัญของงาน องค์ประกอบของงานอาคารสถานที่ มี 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา ในเบื้องต้นของการบริหารงานอาคารสถานที่ ผู้บริหารต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามขั้นตอนแรกของกระบวนการบริหาร โดยรวบรวมข้อมูลด้านอาคารสถานที่จากระบบข้อมูลของโรงเรียน และหาข้อมูลสภาพปัญหาเพิ่มเติมเพื่อให้ได้เป็นปัจจุบันและแน่นอน ในขั้นนี้ผู้บริหารต้องมีข้อมูลหลายๆ ด้านที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอย่างน้อยที่สุดจะต้องประกอบไปด้วยข้อมูล 3 ประเภท ดังนี้

1.1 สภาพปัจจุบันของอาคารสถานที่ทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง เช่น จำนวนอาคารสิ่งปลูกสร้างที่มีอยู่แล้ว พื้นที่บริเวณโรงเรียน ภาพพื้นที่ จำนวนนักเรียน จำนวนบุคลากร และเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ

1.2 แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง เช่น การเพิ่ม หรือลด ของจำนวนนักเรียนงบประมาณที่คาดว่าจะได้รับ การเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ในท้องถิ่นซึ่งเกี่ยวพันถึงโรงเรียนเป็นต้น

1.3 ปัญหาและข้อจำกัด ซึ่งจะได้จากการศึกษาข้อมูล เช่น ข้อจำกัดของพื้นที่ ข้อจำกัดของบุคลากร ข้อจำกัดของงบประมาณ หรือปัญหาอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน เมื่อได้ข้อมูลและปัญหาแล้ว ก็นำมาวิเคราะห์โดยให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมเพื่อสรุปเป็นความต้องการของโรงเรียนที่จะแก้ปัญหา หรือพัฒนาด้านอาคารสถานที่ เพื่อดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

2. การวางแผนงานอาคารสถานที่ จัดให้มีการวางแผนและเขียนโครงการเพื่อแก้ปัญหา เพื่อการพัฒนาหรือเพื่อบรรลุความต้องการด้านอาคารสถานที่นั้น ๆ ในการวางแผนด้านอาคารสถานที่ ผู้บริหารต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

2.1 ให้บุคลากรในโรงเรียนและบุคคลในชุมชนผู้ที่ซึ่งมีส่วนในการใช้ประโยชน์และมีส่วนร่วมรับผิดชอบด้านอาคารสถานที่ ได้มีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการวางแผนงานด้านอาคารสถานที่

2.2 ในการวางแผนด้านอาคารสถานที่ จะต้องมุ่งให้อาคารสถานที่นั้น ๆ สามารถใช้ประโยชน์ได้หลายๆ ทาง หากจะเป็นแบบอเนกประสงค์ก็จะทำให้การพัฒนาอาคารสถานที่นั้นๆ ได้ผลคุ้มค่ากับการลงทุน

2.3 ให้เป็นการเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการเกิดการพัฒนาการของนักเรียนในด้านต่างๆ ให้มากที่สุด นั่นคือ ให้ประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยตรง และส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอน และกลม่อมเกลาลักษณะนิสัยให้เป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตรโดยทางอ้อม

3. การดำเนินการตามแผนงานอาคารสถานที่ในขั้นตอนนี้ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องกำกับ ติดตาม และควบคุมดูแลให้การดำเนินงานดำเนินไปตามแผนที่วางไว้

สรุปได้ว่า อาคารสถานที่ หมายถึง การดำเนินการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ร่วมกับบุคลากรในโรงเรียน โดยร่วมกันรับผิดชอบ ควบคุม ดูแลความเรียบร้อย ความปลอดภัย ประสานงาน และบริการเกี่ยวกับงานอาคารสถานที่ให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด เพื่อให้เกิดความพึงพอใจด้วยกันทุกฝ่าย สามารถวัดได้จาก 1) ส่งเสริมให้มีการจัดสภาพห้องเรียนให้เหมาะสมและเอื้อต่อการส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้อื่นๆ 2) ส่งเสริม สนับสนุนงานในด้านต่าง ๆ ที่เป็นแหล่งศึกษา วิจัย ทดลอง และพัฒนาด้านวิชาการ 3) มีการดูแล ควบคุมอาคารให้เกิดความปลอดภัย เกิดความสะดวกสบาย ความเพียงพอและเหมาะสมแก่นักเรียน 4) มีการจัดบรรยากาศการเรียนรู้อื่นๆ การจัดสถานที่เล่น และมุมประสบการณ์ต่าง ๆ 5) กำกับดูแลคุณภาพของห้องเรียนที่ใช้ในการจัดการศึกษาให้มีความเหมาะสม และ 6) กำกับดูแลการบำรุงรักษาอาคารสถานที่พร้อมใช้งานตลอดเวลา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

สามารถ ไชยพันธุ์ (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัยยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตามอัยยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดน่าน สมาชิกส่วนใหญ่เห็นด้วยมาก ในการที่จะเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านการควบคุมติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาที่สมาชิกเห็นด้วยน้อย ความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัยยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดน่าน พบว่าประธานองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล เลขานุการ และกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล มีความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัยยาศัยด้านตำแหน่งและอายุไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีรายได้ และระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความพร้อมในการจัดการศึกษาไม่แตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ .05

สุวิมล เปลื้องกระโทก (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูวิชาการ ตามขอบข่ายงานวิชาการ 7 งาน คือ งานหลักสูตร งานการเรียนการสอน งานวัสดุ ประกอบหลักสูตรและงานสื่อการเรียนการสอน งานวัดผลประเมินผล งานห้องสมุด งานนิเทศภายใน งานประชุมอบรมทางวิชาการและเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูวิชาการ พบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารวิชาการตามความคิดของครูวิชาการ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับ 3 คือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมปฏิบัติ 2) การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูวิชาการ พบว่า

2.1) การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการตามความคิดเห็นของครูวิชาการ จำแนกตามเพศ สถานที่ปฏิบัติงาน พบว่า โดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ในการวัดและการประเมินผลมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ถาวร พวงมณี (2547, บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองต่อการบริหารงานโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครโดยศึกษาการมีส่วนร่วมดังผลการวิจัย พบว่า สภาพการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองต่อการบริหารงานในโรงเรียนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประเด็นต่อไปนี้มีคะแนนสูงสุดในแต่ละด้านคือ 1) การบริหารวิชาการร่วมเป็นเครือข่ายผู้ปกครองในการพัฒนาการเรียนการสอน 2) การบริหารงบประมาณ ร่วมกับคณะครูสอดส่องดูแล และรักษาทรัพย์สินของโรงเรียน 3) การบริหารงานบุคคล ประชุมกับโรงเรียนเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการปฏิบัติงานบุคลากรในโรงเรียน 4) การบริหารทั่วไป เสนอแนวทางในการปรับปรุงพฤติกรรมนักเรียน ส่วนปัญหาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองต่อการบริหารในโรงเรียน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประเด็นต่อไปนี้มีปัญหาการมีส่วนร่วมสูงสุดคือ 1) ผู้ปกครองเห็นว่าการจัดทำหลักสูตรเป็นเรื่องของโรงเรียน 2) ผู้ปกครองไม่มีความรู้ ความเข้าใจในการวางแผนการเงินและงบประมาณ 3) ผู้ปกครองไม่เข้าใจในเรื่องระเบียบวินัยทางราชการ และ 4) ผู้ปกครองไม่เข้ารับฟังปัญหาและความต้องการของนักเรียน ตามลำดับ

ธรรณกมล แก้วบ่อ (2549, หน้า 99-100) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการจัดการศึกษาโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น พบว่า ปัญหาอุปสรรคการมีส่วนร่วมโดยรวมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารโรงเรียนซึ่งเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาโดยตำแหน่ง ยังให้ความสนใจในบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษายังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์และไม่ให้ความสำคัญอย่างแท้จริงกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะกรรมการสถานศึกษาก็ไม่มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน ประกอบกับไม่มีเวลาติดภารกิจส่วนตัว ทำให้ขาดการประสานงานระหว่างผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาและชุมชน ส่งผลให้เกิดความสับสนมีน้อยและการมีส่วนร่วมในแต่ละด้านก็มีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไม่ตรงกัน โดยคณะกรรมการสถานศึกษาเข้าใจผิดคิดว่าการที่ถูกเชิญเข้าไปในโรงเรียนเพื่อนั่งฟังการบรรยายสรุปก็ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมและได้ปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการจัดการศึกษา

ปาริฉัตต์ กล่อมสกุล (2550, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง สภาพและแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนท้ายพิกุล (สำนักงานสลากกินแบ่งสงเคราะห์ 68) พบว่า 1) สภาพการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการมีส่วนร่วมในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับบ้านอยู่ในระดับมาก รองลงมาได้แก่ การมีส่วนร่วมในการ

ติดตามและประเมินผล ส่วนในด้านการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรและการวางแผนกำหนดนโยบาย อาคารสถานที่ การปฏิบัติและดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง 2) แนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน 3) อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา โดยภาพรวมพบว่า สภาพการมีส่วนร่วมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนผู้ปกครองที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน และกลุ่มระดับชั้นการศึกษาของบุตรหลานที่กำลังศึกษาอยู่แตกต่างกันพบว่า ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน และ 4) ปัญหาในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของนักเรียนทั้ง 5 ด้าน สรุปได้ว่าส่วนใหญ่ผู้ปกครองมีข้อจำกัดในเรื่องเวลา และความรู้ในการวางแผนและกำหนดนโยบาย ส่วนข้อเสนอแนะในการเข้ามามีส่วนร่วมได้แก่ การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นให้มากขึ้น และควรจัดทำเอกสารเผยแพร่ข่าวสารการวางแผนและกำหนดนโยบายของโรงเรียน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

มีแกน (Megan, 1986, p.1139) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการวางแผนและคุณภาพของโรงเรียนคาทอลิกในรัฐวิสคอนซิน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นคว้าเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการเพิ่มขึ้นตอนของการมีส่วนร่วมในการวางแผน และแนวคิดของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพโรงเรียน พบว่า การวางแผนและคุณภาพของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดเกี่ยวกับการวางแผนคือ หลักสูตร ทั้งนี้ครูใหญ่มีทัศนะเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงคุณภาพของโรงเรียนในแง่บวกมากกว่าครูทั่วไป

วิทเทคเคอร์ (Whitaker, 1987, abstract) ได้ศึกษาทัศนะของผู้ปกครอง และผู้บริหารที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนบริเวณที่ตั้งของโรงเรียนในเมืองเกี่ยวกับการวินิจฉัยสั่งการหรือการตัดสินใจด้านการศึกษา พบว่า ผู้ปกครองรู้สึกถึงความไม่สะดวกในการรับรู้ข้อมูลหรือประกาศเกี่ยวกับโรงเรียน เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในเรื่องนโยบายการตัดสินใจทางการศึกษา แต่ผู้บริหารกลับเห็นว่าผู้ปกครองยังมีอิทธิพลต่อโรงเรียน แม้จะมีความสนใจน้อย ผู้วิจัยจึงได้สรุปว่า ชุมชนมีความสำคัญและควรมีส่วนร่วมในการปรับปรุงโรงเรียน ซึ่งบุคลากรในโรงเรียนควรตระหนักถึงและวางโครงการร่วมกันให้บุคคลในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน

คราฟท์ (Craft, 1988, p.1633) ได้ศึกษาทัศนคติของชุมชนต่อการจัดการศึกษา และระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนที่จะทำให้ทัศนคติของชุมชนต่อโรงเรียนดีขึ้น จุดมุ่งหมายคือต้องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการมีส่วนร่วมกับทัศนคติต่อสถานศึกษาของรัฐ ผลการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์กันระหว่างระดับทัศนคติกับระบบสถานศึกษาและสภาพแวดล้อม แต่ไม่มีความสัมพันธ์กันระหว่างทัศนคติของชุมชนกับสิ่งแวดล้อมหรือทัศนคติของชุมชนกับระดับการเข้าร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

เฮฟเฟอร์แมน (Heffernan, 1988, pp.1341 – 1342) ได้วิจัยเกี่ยวกับการรับรู้ของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชนในการมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการร่วมตัดสินใจ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารเป็นกุญแจสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับชาติ รัฐ และท้องถิ่น ได้ดำเนินการปรับปรุงให้ผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในคณะกรรมการ ปัญหาสำคัญพบว่า บทบาทของกลุ่มเกี่ยวกับความไม่ชัดเจนของบทบาทความรับผิดชอบของผู้ปกครองในสมาชิกชุมชน โรงเรียนชุมชน จำเป็นต้องเปลี่ยนทัศนคติและความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการเป็น คณะกรรมการตัดสินใจของผู้ปกครองและสมาชิกในชุมชน

อเมนู เทคา, และคริสเตียน (Amenu, Tekaa, & Christian, 1998, p.1626-A) ได้ศึกษาทัศนคติของชาวอินเดียในการจัดการศึกษาของชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ พบว่า โครงสร้างทางการศึกษามีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จในชุมชนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนมีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ และเมื่อประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งในการจัดการศึกษา จะทำให้การศึกษาประสบความสำเร็จได้ งานวิจัยของอเมนู เทคา และคริสเตียน เน้นที่การมีส่วนร่วมจะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา ทั้งนี้ ผู้บริหารและครูจะต้องมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นพบว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาล กลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 6 โดยคาดหวังว่าคนที่มีคุณภาพจะทำให้สังคมมีความมั่นคง สงบสุข เจริญก้าวหน้าทันโลก แข่งขันกับสังคมอื่นในเวทีระหว่างประเทศได้ คนในสังคมมีความสุข มีความสามารถประกอบอาชีพการงานอย่างมีประสิทธิภาพและอยู่ร่วมกันได้อย่างสมานฉันท์ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวต้องอาศัยสิ่งที่น่าสนใจในการจัดการศึกษาคือองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านสัมพันธ์ชุมชน และด้านอาคารสถานที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผู้วิจัยดำเนินการ